

Heidi Johansson

Kreikan talouskriisi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Tradenomi

Liiketalouden koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Toukokuu 2016

Tekijä Otsikko	Heidi Johansson Kreikan talouskriisi
Sivumäärä Aika	52 sivua Toukokuu 2016
Tutkinto	Tradenomi
Koulutusohjelma	Liiketalous
Suuntautumisvaihtoehto	Rahoitus ja laskentatoimi
Ohjaaja	Lehtori Antti Hovi
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Kreikan talouskriisiin johtaneita syitä ja niiden seurauksia. Kreikka oli lähes päivittäin uutisissa talouskriisinsä johdosta, ja aihe puhutti ihmisiä ympäri maailmaa ja etenkin Euroopassa. Työn tavoitteena oli tarjota katsaus tapahtuneeseen ja auttaa ymmärtämään, mistä Kreikan talouskriisissä oli kyse ja mitä siitä seurasi. Työn tavoitteena oli pohtia myös toimia, joilla talouskriisi olisi voitu mahdollisesti välttää tai ainakin lieventää sen vaikutuksia. Työssä pyrittiin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: mitä tapahtui, mitä siitä seurasi ja mitä siitä opittiin? Tärkeimmäksi tutkimuskysymykseksi tässä työssä osoittautui se, mitä Kreikan talouskriisistä opittiin. On tärkeätä, että samankaltaiset talouskriisit voitaisiin jatkossa estää.</p> <p>Työ oli laadultaan kvalitatiivinen kirjallisuuskatsaus. Työn teoria pohjautui ajankohtaiseen kirjallisuuteen, artikkeleihin, julkaisuihin sekä haastatteluihin. Lähteitä pyrittiin käyttämään mahdollisimman laajasti.</p> <p>Tutkimuksen perusteella todettiin, että Kreikan kaltainen talouskriisi Euroopassa oli vain ajan kysymys. Niin moni asia oli jo alun perin valuvikainen, ettei Kreikalla ollut edes mahdollisuuksia onnistua. Heikkojen lähtökohtien lisäksi Kreikka pilasi vielä itse mahdollisuutensa ja hoiti kelvottomasti talouttaan. Ongelmien alettua Kreikka ei heti myöntänyt tarvitsevansa apua, ja tilanne pääsi kehittymään toivottomaksi ennen kuin apua Kreikkaan saatiin. Euron alkuaikoina, kun Kreikalla meni vielä hyvin, se sai isoilta eurovaltioilta tukea ja kannustusta, mutta kun ongelmat alkoivat, tuli auttajista velkojia. Tutkimuksen perusteella voitiin siis todeta, että Kreikka ei ole ainoa syyppä ongelmiinsa, vaikka usein niin ajatellaankin.</p>	
Avainsanat	taloudelliset kriisit, talous- ja rahaliitto, Euroopan keskuspankki, euroalue, valtion velka

Author Title	Heidi Johansson Greek Economic Crisis
Number of Pages Date	52 pages May 2016
Degree	Bachelor of Business Administration
Degree Programme	Economics and Business Administration
Specialisation option	Accounting and Finance
Instructor	Antti Hovi, Senior Lecturer
<p>The aim of this study was to explore the causes which led to the Greek economic crisis and their consequences. Greece is on the news almost on a daily basis because of its economic crisis, and the topic is discussed by people all over the world but particularly in Europe. The aim of the study was to offer an overview of the events and to help realize what the economic crisis was about and what the consequences of it were. The study also discusses ways in which the economic crisis could have been avoided or at least its impacts could have been mitigated. The study pursued to answer the research questions: what happened, what were consequences of it and what was learned from it? The main research question of this study was: what was learned from the Greek economic crisis? It is an important question to answer, so that in future economic crises, similar problems can be prevented.</p> <p>This study utilized qualitative research methods. The theoretical framework is based on current literature, articles, publications and interviews. The sources have been used as widely as possible.</p> <p>Based on the study, it can be said that it was only a matter of time before something similar to the Greek economic crisis would take place in Europe. Greece did not even have a possibility to succeed because there were so many problems with its economy to begin with. Besides the weak premises, Greece ruined its own possibilities to succeed and managed its own economy poorly. Greece did not immediately admit that it needed help when the problems began. When finally Greece received help from others, its financial situation was desperately poor. In the early days of the euro, when the times were good for Greece, it received support and encouragement from large euro area countries. When the problems began, they turned against Greece and became its creditors. Based on the study, it can be said that Greece is not the only responsible party for its problems, although that is what is usually thought.</p>	
Keywords	economic crisis, economic and monetary union, the European central bank, euro area, public debt

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Työn aihe	1
1.2	Työn tavoitteet	2
2	Kreikka osana euroaluetta	3
2.1	Euroalue ja EKP	3
2.2	Euroopan talous- ja rahaliitto	4
2.2.1	Rakenne ja tavoitteet	4
2.2.2	Syntymisen vaiheet	5
2.3	Valtion velka	7
3	Mitä Kreikassa tapahtui?	8
3.1	Aika ennen vuoden 2008 velkakriisiä	8
3.2	Vuosien 2008–2010 talouskriisi	10
3.3	Ensimmäinen tukipaketti	11
3.4	Toinen tukipaketti	13
3.5	Kreikan politiikan uusi suunta	17
3.6	Kolmas tukipaketti	18
3.7	Syrizan kannatuksen kääntyminen laskuun	20
4	Velkakriisiin johtaneet syyt	21
4.1	Tilastojen vääristely ja yli varojen eläminen	21
4.2	Veronkierto ja korruptio	22
4.3	Euron ja rahaliiton valuviat	25
4.4	Politiikka ja poliittiset päätökset	28
4.5	Troikka ja vastuuttomat lainanantajat	30
5	Johtopäätökset	32
5.1	Vaikutukset kreikkalaisiin sekä euromaihin	32
5.2	Olisiko kriisi voitu estää?	34
5.3	Mitkä ovat Kreikan vaihtoehdot nyt?	37
5.3.1	Grexit ja uuden valuutan käyttöönotto	37
5.3.2	Valtion omaisuuden myynti ja palveluiden yksityistäminen	38
5.3.3	Lainojen uudelleenjärjestely	40
5.3.4	Liittovaltio vaihtoehtona nykyiselle talous- ja rahaliitolle	42
5.4	Mitä tästä kaikesta opittiin?	44

6 Lopuksi

45

Lähteet

47

1 Johdanto

1.1 Työn aihe

Kreikan tarina osana euroa alkoi vuonna 2001, kun Kreikka otti euron käyttöön. Kreikka väärensi talouslukujaan, jolloin euroon liittymisen ehdot täyttyivät ja siitä tuli euron jäsenvaltio. Aluksi kaikki näytti hyvältä ja Kreikan alkutaival osana euroa oli valoisa. Kreikan talous kasvoi keskimäärin neljä prosenttia vuodessa, mikä teki siitä Euroopassa toiseksi nopeimmin kasvavan valtion. Nopea talouskasvu vähensi työttömyyttä alle kahdeksaan prosenttiin, ja Kreikka sai lainaa aiempaa halvemmalla ja sen velkaantuminen vauhdittui. Nykyiselle talouskriisille on luotu pohjaa jo vuosikymmeniä. Lisäksi myös sijoittajat sijoittivat innoissaan Kreikkaan ja muihin reunavaltioihin nyt, kun niiden riski oli poistunut euron myötä. Niin ainakin harhaisesti kuviteltiin.

Kreikan valtiontalous on ollut velkainen jo pitkään, mutta Yhdysvalloista liikkeelle lähtenyt talouskriisi vuonna 2008 kärjisti sen akuutiksi ongelmaksi. Kreikalle tämä ei kuitenkaan ole sen ensimmäinen talouskriisi. Maailman taloushistorian ensimmäinen valtiollinen konkurssi syntyi Kreikassa jo 300 vuotta ennen ajanlaskun alkua. Rahoitusongelmat ovat sen jälkeen jatkuneet, ja Kreikan valtio on jättänyt lainansa maksamatta jo viisi kertaa vuoden 1825 jälkeen. Vaikka sillä on historiaa talouskriiseistä ja rahoitusongelmista, se on ollut talouskriisissä jo useamman vuoden. Miten valtio voi ylipäätään käydä niin monta talouskriisiä läpi ja olla edelleen vastaavassa tilanteessa? Voitaisiinko todeta, ettei niistä ole opittu mitään? Vaikka Kreikan syyllisyys kriisiinsä onkin ehdoton, se ei ole ainoa syyllinen talouskriisissä.

Yhtenä syypäänä kriisiin on pidetty troikkaa, joka on pistänyt Kreikan liian tiukoille, kun se on vaatinut lainaehtoina tukipaketeille liian kovia säästöleikkauksia. Leikkausten on kritisoitu heikentäneen kreikkalaisten jo entisestään huonoja elinoloja. Säästöleikkaukset ovat aiheuttaneet suurta työttömyyttä, levottomuutta, väkivaltaa, köyhyyttä ja sairauksia. Varsinkin nuorten kreikkalaisten on vaikeaa nähdä tulevaisuutta Kreikassa. Rahaliiton ja euron valuviat on nostettu yhdeksi syypääksi talouskriisiin. Euroa luotaessa tiedettiin sen ongelmista ja siitä, ettei Euroopassa ollut valmiuksia yhteiseen valuuttaan. Tunnetut kansantaloustieteilijät varoittivat sen mahdottomuudesta toimia, mutta unelma eurosta oli liian vahva ja niin se luotiin.

Tilastoväärennysten lisäksi Kreikassa on jo vuosia ollut ongelmana veronkierto ja korruptio. Joidenkin asiantuntijoiden mukaan talousvaikeudet olisi voitu alun perin välttää veroja maksamalla.

Motiivini kirjoittaa tästä aiheesta opinnäytetyöni lähti Espanjasta, jossa olin vaihtopiskelijana vuonna 2014. Espanjalla ei mene kovin hyvin, ei varsinkaan sen nuorilla. Surullista oli kuitenkin kuulla kreikkalaisen ystäväni kertomana, miten kreikkalaisilla nuorilla ei ole tulevaisuudesta toivoa Kreikassa. En silloin ollut perehtynyt tarpeeksi nykyiseen talouskriisiin ja ajattelin ystäväni hieman liioittelevan. Mielenkiinto kuitenkin syntyi aihetta kohtaan, ja kun aloin perehtyä aiheeseen, oli Kreikan taloudellinen tilanne melko karua luettavaa. Aihe kiinnostaa myös siksi, että se on ajankohtainen ja puhuttelee ihmisiä ympäri Eurooppaa.

1.2 Työn tavoitteet

Tämä opinnäytetyö tarkastelee monipuolisesti Kreikan talouskriisin syntyyn vaikuttaneita tapahtumia ja niistä aiheutuneita seurauksia. Tarkoituksena on pohtia, olisiko Kreikan talouskriisi voitu estää ja jos olisi, mitä olisi pitänyt tehdä toisin. Työssäni pyrin tarjoamaan vaihtoehtoja Kreikan nykyiselle tilanteelle ja lopuksi kuvaamaan, mitä tästä kaikesta opittiin.

Työni tavoitteena on todeta asioita, joita toteuttamalla kriisi olisi mahdollisesti voitu estää, ja mikä tärkeintä, mitä kriisi opetti meille, jotta tulevaisuudessa vältymme samankaltaisilta mittavilta virheiltä, jotka koskettavat koko Eurooppaa. Työssäni pyrin kuvaamaan tapahtuneet mahdollisimman puolueettomasti, jotta lukija voi itse muodostaa mielipiteensä asiasta lukemansa perusteella. Pyrin työssäni antamaan mahdollisimman todenmukaisen kuvan tapahtuneista. Lähteinä olen käyttänyt useita erilaisia ajankoh-
taisia lähteitä, jotta kokonaiskuva olisi luotettava. Opinnäytetyöni on kirjallisuuskatsaus aiheesta.

2 Kreikka osana euroaluetta

2.1 Euroalue ja EKP

Kreikka ja 18 muuta Euroopan unioniin kuuluvaa jäsenmaata muodostavat euroalueen, jonka yhteisvaluutta on euro. Idea yhteisvaluutasta on lähes yhtä vanha kuin vuonna 1957 perustettu Euroopan yhteisökin. Yhteisvaluutasta puhuttiin ensin ecuna. Sana ecu oli lyhenne sanoista European Currency Unit. Sitä ei kuitenkaan otettu käyttöön, koska muutaman eurooppalaisen valtion, kuten esimerkiksi Saksan mielestä, se ei kelvannut, koska ecu oli ollut vanhan ranskalaisen rahan nimi. Uusi valuutta nimettiin euroksi syksyllä 1995. Kreikka liittyi euroalueeseen 1.1.2001, kun se otti euron käyttöön. Ensimmäisen vuoden ajan euro oli ns. virtuaaliraha, joka liikkui verkon välityksellä käyttäjältä toiselle ilman fyysistä olomuotoa esimerkiksi maksuissa ja kirjanpidossa. Vanhaa valuuttaa Kreikan drakmaa käytettiin euron rinnalla, kunnes 1.1.2002 eurosetelit ja kolikot otettiin käyttöön. Saman vuoden helmikuun loppuun mennessä eurosta tuli myös ainoa laillinen maksuväline euroalueella. (Euroopan komissio 2015; Rantanen 2015.)

Euroalue on suurin talousalue koko maailmassa heti Yhdysvaltojen jälkeen, ja euroa käyttää valuuttanaan 337,5 miljoonaa ihmistä, mikä tekee siitä toiseksi käytetyimmän kansainvälisen valuutan. Eurolla on suuri taloudellinen merkitys. Sen vaikutukset näkyvät valuuttavaihtoon liittyvien kustannusten katoamisena, kaupankäynnin helpottumisena, talouden vakautumisena sekä kasvavana ostovoimana matkustuksen lisääntyä. Taloudellisten etujen lisäksi, se symboloi Euroopan yhtenäisyyttä, identiteettiä sekä yhteistyötä. (Euroopan komissio 2015; Euroopan komissio 2014, 3.)

Euroalueen tavoitteena on euron arvon säilyminen eli hintavakauden ylläpitäminen, jonka avulla saavutetaan kestävää kasvua, luodaan uusia työpaikkoja ja edistetään taloudellista hyvinvointia. Euroalueeseen liittyminen ja euron käyttöönotto vaatii tietyntaloudellisia kriteereitä EU:n jäsenvaltiolta. Ensinnäkin sen tulee täyttää taloudelliset ja oikeudelliset edellytykset. Taloudellisilla kriteereillä tarkoitetaan sitä, että valtion talous on valmis yhteisen valuutan käyttöönottoon sekä liittymään euroalueen rahajärjestelmään. Oikeudelliset kriteerit edellyttävät, että valtion lainsäädäntö vastaa EY:n eli Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisia säännöksiä. Näiden kriteereiden tarkoitus on suojata euroa ja tehdä siitä menestynyt rahaliitto. Euroalueella harjoitetun rahapolitiikan

tulee olla riippumatonta eivätkä poliittiset paineet saa vaikuttaa siihen. Päätöksenteossa vaikuttavat jäsenet eivät saa myöskään vastaanottaa ohjeita ulkopuoliselta taholta. (Gerdesmeier 2011, 6 & 54–57.)

Euroopan keskuspankki EKP vastaa euroalueen rahapolitiikan harjoittamisesta, ja yhdessä euroalueen kansallisten keskuspankkien kanssa se muodostaa euroalueen keskuspankkijärjestelmä EKPJ:n. EKP ja EKPJ ovat toimineet vuodesta 1998 lähtien. EKP:n pääkonttori sijaitsee Frankfurtissa, ja sen pääjohtajana toimii Mario Draghi. EKP:n tärkein tehtävä on pitää yllä hintavakautta, joka tarkoittaa tilaa, jossa hinnat eivät nouse eivätkä laske vaan pysyvät keskimääräisesti vakaina ajan mittaan. (Euroopan keskuspankki 2015a.)

2.2 Euroopan talous- ja rahaliitto

2.2.1 Rakenne ja tavoitteet

Talous- ja rahaliitto EMU:n kuuluu kaikki 28 EU:n jäsenvaltiota. Euroopan unioni on määrittänyt talous- ja rahaliiton erottamattomaksi osaksi unionia. Rahaliiton tavoitteena oli luoda suuret ja tehokkaat sisämarkkinat, hallita valuutta-alueita, joka edesauttaa kasvua ja edistää taloudellista vakautta. Rahaliitto luotiin siitäkin huolimatta, että monet ekonomistit etenkin Yhdysvalloista varoittivat siihen liittyvistä taloudellisista uhkakuvista. (Kanninen 2014, 15.)

Maailmanhistoriassa EMU ei ole ensimmäinen rahaliitto. Yhdysvaltojen edelleen toimiva 150-vuotias valuutta-alue, joka on kohdannut useita eri kriisejä, on tärkein esimerkki Euroopan valuutta-alueelle. Toisaalta se myös eroaa paljon euroalueen rahaliitosta. Sillä on vain yksi virallinen kieli käytössä, kun Eurooppa on monikielinen alue. Osassa alueesta on myös työvoiman liikkuvuus suurta, mikä johtuu suurimmaksi osaksi yhteisestä kielestä. Vastaavasti euroalueella työvoiman liikkuvuus on ollut odotettuakin heikompi. Lisäksi Yhdysvaltojen liittovaltion ja osavaltioiden taloudellisia suhteita säätelee tiukka no bailout –politiikka, jota noudatetaan tarkasti. No bailout –säännöllä tarkoitetaan sitä, että sen osavaltioiden on itse rahoitettava ne toimet, jotka on sovittu osavaltioiden hoidettaviksi. Myös euroalueella pätee no bailout -sääntö, mutta sen noudattamista ei ole valvottu samalla lailla kuin Yhdysvalloissa, vaan sääntöä on rikottu jo useasti. (Kanninen 2014, 38.)

Jäsenvaltioiden tulee noudattaa vastuullista talouspolitiikkaa, jotta talous- ja rahaliitto menestyy. Rahaliiton no bailout -säännön mukaisesti unioni eivätkä sen jäsenvaltiot ole vastuussa toisten jäsenmaiden taloudellisista sitoumuksista kuten veloista. Säännön tarkoituksena on pyrkiä vastuulliseen talouspolitiikkaan ja estää markkinoita ja jäsenvaltioita luottamasta yhteisvastuullisuuteen. Tarkoituksena on pyrkiä rohkaisemaan markkinoita hinnoittelemaan valtioiden velkoja niiden luottoriskin mukaisesti pitäen valtiot ruodussa. (Valtiovarainministeriö 2015, 9.)

Maailman historiassa ei juuri tunneta onnistuneita itsenäisten valtioiden välisiä valuuttaliittoja. Yhteisvaluuttojen historia osoittaa, että valtiot ovat toistuvasti altistuneet rahapolitiikkaan, kilpailukykyyn sekä tuotantoon kohdistuviin epäkohtiin. Yhteisvaluuttojen haasteet liittyvät harjoitettuun rahapolitiikkaan taantumissa ja talouskriiseissä, koska yhteinen rahapolitiikka ei ole samalla tavalla sopiva kaikille maille. (Kanninen 2014, 83–84.)

Rahaliittoon kuulumisessa on kaksi ehtoa, joita ei kuitenkaan käytännössä sanatarkasti noudateta. Vakaus- ja kasvusopimuksen mukaan julkisen talouden alijäämä saa olla enintään kolme prosenttia ja julkinen velka enintään 60 prosenttia bruttokansantuotteesta. Joillakin jäsenmailla, kuten Kreikalla, velkasuhde oli jo alussa sallittua korkeampi, mutta maat hyväksyttiin silti jäseniksi. (Harakka 2014, 11.)

Kreikka on ollut osallisena monissa erilaisissa rahaliitoissa sen historiassa, eikä nykyinen rahaliitto ole ensimmäinen, jossa se on kohdannut ongelmia. Se kuului latinalaiseen rahaliittoon yhdessä Ranskan, Belgian, Sveitsin, Italian ja Espanjan kanssa. Latinalainen rahaliitto perustettiin vuonna 1867, ja se käytti yhteisenä valuuttana kulta- ja hopeakolikoita, jotka oli sidottu Ranskan frangin arvoon. Kreikka sortui vähentämään kullan osuutta omissa kolikoissaan, minkä seurauksena se erotettiin rahaliitosta vuonna 1908. (Niemelä 2011.)

2.2.2 Syntymisen vaiheet

Talous- ja rahaliiton suunnitelma hyväksyttiin välvaiheiden jälkeen osana Maastrichtin sopimusta 1.11.1993, kun kaikki jäsenmaat olivat sen hyväksyneet. EMU eli Euroopan talous- ja rahaliitto koostui kolmesta vaiheesta. Ensimmäinen vaihe sai alkunsa vuonna 1990. Ensimmäisen vaiheen tavoitteena oli edistää rahoitusmarkkinoiden yhdentymistä rajoituksia poistamalla EU:n edeltäjän eli Euroopan yhteisön alueelta. Pääomien va-

paan liikkuvuuden oli tarkoitus koventaa kilpailua ja monipuolistaa markkinoita samalla, kun se edistäisi rahoitusinstrumenttien kehitystä markkinoilla. Vuonna 1993 EMU:n yhteisö muuttui yhdeksi sisämarkkina-alueeksi, kun se vapautti myös tavaroiden, palveluiden ja työvoiman liikkuvuuden alueellaan. Jäsenvaltioiden keskuspankkien yhteistyö lisääntyi ja se pyrki yhdentämään jäsenvaltioiden rahapolitiikkaa sekä saavuttamaan hintavakauden. (Peisa 1996, 43; Euroopan keskuspankki 2015b.)

Toinen vaihe sai alkunsa vuoden 1994 alussa. Samana vuonna perustettiin EMI eli Euroopan rahapoliittinen instituutti, jonka tarkoituksena oli keskuspankkien yhteistyön syventäminen ja yhtenäisen rahapolitiikan saavuttaminen sekä tarpeellisten toimien valmistelu EKPJ:n perustamiseksi ja lopulta myös yhteisen rahan luomiseksi kolmannessa vaiheessa. Toisessa vaiheessa kiellettiin julkisen sektorin keskuspankkirahoitus, jotta talous- ja rahaliitossa harjoitettavan rahapolitiikan alhaisen inflaation tavoite ei vaarantuisi. Käytännössä se tarkoitti sitä, että keskuspankki ei saanut rahoittaa mitään julkisen laitoksen tai elimen menoja. Rajoitus käsittää niin valtion ja kunnat kuin niiden omistamat yrityksetkin. (Peisa 1996, 44–45; Euroopan keskuspankki 2015b.)

Euroopan neuvosto hyväksyi kolmannessa vaiheessa käyttöönotettavan yhteisvaluutan nimeksi euron, ja samalla vahvistettiin, että kolmas vaihe alkaisi 1.1.1999. Instituutin tärkein tehtävä oli tässä vaiheessa valmistella EMU kolmatta vaihetta varten. Sen tehtäviin kuului yhteisten rahapolitiikkavälineiden valmistelu, sääntöjen yhdenmukaistaminen ja tarpeen vaatiessa uusien sääntöjen valmistelu, rahaliikenteen tehokkuuden edistäminen ja euroseteleiden valmistuksen ohjaus. Kolmanteen vaiheeseen siirtyminen edellyttää, että jäsenvaltioiden taloudet vähitellen lähentyvät toisiaan. Vuonna 1997 sovittiin EMU -säännöt. Sääntöjä on vain kaksi, ja ne ovat jo aiemmin mainitun vakaus- ja kasvusopimuksen mukaiset säännöt. (Peisa 1996, 46–47; Euroopan keskuspankki 2015b.)

Kolmannessa vaiheessa kiinnitettiin muuntokurssit peruuttamattomasti ja otettiin euro käyttöön. Talous- ja rahaliiton alueella alettiin harjoittaa yhteistä rahapolitiikkaa, ja sen harjoittamisesta vastasi EKP. Samalla vakaus- ja kasvusopimus astui voimaan. (Euroopan keskuspankki 2015b.)

2.3 Valtion velka

Valtion tulojen tulisi olla suuremmat kuin menot, eli jos tulot ovat suuremmat kuin menot, on kyseessä vaihtotaseen ylijäämä. Tällöin valtio voi antaa luottoa ulkomaille tai maksaa entisiä velkojaan pois. Jos taas tulot ovat pienemmät kuin menot, puhutaan vaihtotaseen alijäämästä. Tätä vajetta valtio rahoittaa ottamalla lainaa ulkomailta tai kotimaasta. Kotimainen velka on kuitenkin halvempaa kuin ulkomainen, koska maksettu korko pysyy omassa kansantaloudessa, ja toisekseen sen kansalaiset eivät vaadi omalta hallitukseltaan suurta tuottoa eivätkä siirrä sijoituksiaan sijoitusparatiiseihin.

(Koskela & Rousu 2007,124; Harakka 2014, 14.)

Valtion velan käyttötarve voidaan jakaa sekä lyhytaikaisiin että pitkäaikaisiin kuluihin. Pitkällä aikavälillä rahaa käytetään investointeihin, joiden uskotaan tuottavan tuloja tulevaisuudessa, kun sen sijaan lyhyellä aikavälillä lainarahaa voidaan käyttää talouden tukemiseen ohimenevissä vaikeuksissa. Julkisen velan ottaminen tähtää lopulta valtion kansalaisten elinolojen paranemiseen. Kohtuullinen velkaantuminen ei ole vaarallista. Velasta aiheutuu valtiolle velanhoidokuluja, minkä takia velkasumman tulee pysyä sellaisena, että valtio selviytyy kuluista. Talous, jonka kasvu on nopeaa, selviää isommista veloista ilman velkaongelmaa toisin kuin valtio, jonka talouskasvu on hidasta. (Vanhala 2011.)

Velka koostuu velkakirjoista, joita valtio laskee liikkeelle saadakseen lainarahaa. Velkakirjat myydään kotimaisille ja ulkomaisille sijoittajille. Valtio on sitoutunut lainan erääntyessä ostamaan velkakirjat takaisin ja maksamaan korkoa lainoille. Laina-ajan pituus on tyypillisesti 5, 10 tai jopa 30 vuotta. Laina-aika voi kuitenkin olla vain kuukausia kuten Kreikan tapauksessa, jossa on myyty kolmen kuukauden lainoja epävarman taloustilanteen vuoksi. Luotettaviksi luokitellut maat saavat lainarahaa matalammalla korolla. Valtioiden maksama lainakorko riippuu niiden luottoluokituksesta. (Vanhala 2011.)

Valtioilla ei ole mitään tiettyä aikarajaa, jossa niiden tulisi maksaa velkansa. Valtiot eivät edes yritä maksaa pois kaikkea velkaansa vaan ne pyrkivät vähentämään sitä. Hyvinä aikoina lyhennetään velkaa, jota on jouduttu ottamaan huonoina aikoina. Valtio ei kuitenkaan voi jättää erääntyvää velkaansa maksamatta, koska se ei saisi enää uutta rahoitusta. Tavallisesti valtiot maksavat velkojaan laskemalla liikkeelle uusia velkakirjoja. (Vanhala 2011.)

Kuten luvussa 2.2 mainitaan, määritellään valtion velkaantumista laskemalla velan määrä suhteessa bruttokansantuotteeseen. Sen ei tulisi ylittää 60 prosenttia tai sen valtio määritellään ylivelkaiseksi. Vuonna 2014 euromailla oli enemmän velkaa kuin kertaakaan euron aikana. Kaikkien euromaiden yhteenlaskettu velka oli 91,9 prosenttia ja Kreikan valtion velka 177,1 prosenttia bruttokansantuotteesta. (Broström 2015.)

3 Mitä Kreikassa tapahtui?

3.1 Aika ennen vuoden 2008 velkakriisiä

Kreikan nykyinen talouskriisi ei ole suinkaan ensimmäinen sen historiassa. Kreikka teki maailman taloushistorian ensimmäisen valtiollisen konkurssin jo 300 vuotta ennen ajanlaskun alkua. Rahoitusongelmat ovat sen jälkeen jatkuneet, ja Kreikan valtio on jättänyt lainansa maksamatta jo viisi kertaa vuoden 1825 jälkeen. (Broström 2012.)

Kreikka liittyi ensimmäisenä Etelä-Euroopan maana silloiseen Euroopan talousyhteisö EEC:hen vuonna 1981, josta tuli myöhemmin Euroopan unioni. Liittyminen Euroopan talous- ja rahaliitto EMU:n vuonna 2000 oli Kreikalle merkittävä asia. Kreikka koki poliittisen vapautumisen 1970 -luvun puolivälissä sotilasvallan kukistuttua ja 1980 -luvulla kauppasuhteiden vapauduttua Euroopan talousyhteisön myötä. Lopulta Emujäsenyyden ansiosta Kreikka saavutti myös taloudellisen tasaveroisuuden. Kreikasta tuli täysivaltainen jäsen eurooppalaisessa perheessä, johon kaikki halusivat mukaan. (Harakka 2014, 38–40; Remes & Ylönen 2015, 115.)

Euroopan yhteisö otti innolla uusia jäseniä vastaan ja jopa tuki köyhimpiä maita uudistamaan elinkeinorakennettaan ja heikkoa kilpailukykyään euroalueeseen sopivaksi. Matkalla kohti yhteistä päämäärää tapahtui kuitenkin molemminpuolisia väärinymmärryksiä. Euroopan yhteisössä yritettiin istuttaa Kreikkaa eurooppalaiseen muottiin, kun taas Kreikka uskoi elintasonsa tasaantuvan eli köyhien saavan lisää rahaa. Kreikkalaisille annetut rakenne- ja maataloustuet Kreikka koki ansaittuina tulonsiirtoina rikkailta köyhille. Valtio eli Euroopan tuilla ja sen myötä myös kansalaiset tottuivat elämään valtion tuilla. 1980 -luvulta lähtien Kreikan valtion talous on ollut alijäämäinen, ja sen julkinen velka on ollut yli sallitun 60 prosentin jo 1990 -luvun alusta lähtien. Pitkään jatkessaan vaihtotaseen alijäämä on vaarallista, koska se velkaannuttaa kansantaloutta. (Harakka 2014, 38–40.)

Kreikka hyötyi pitkään alhaisista palkkakustannuksista useilla eri teollisuuden aloilla. Sen lisäksi kauppapolitiikka suojeli Kreikan vaatetuotantoa kunnes 1990-luvulla kilpailu kiristyi. Halpatuotantomaa Kiina ja muut kehitysmaat kilpailivat alhaisilla palkkakustannuksilla Kreikkaa ja muita Etelä-Euroopan maita vastaan. Kilpailu lisääntyi myös EU:n sisällä, kun Kreikkaa köyhemmät valtiot Bulgaria ja Romania liittyivät Euroopan unioniin vuonna 2007. Se hankaloitti Kreikan tilannetta entisestään. Edes uuden valuutan käyttöönotto ei parantanut Kreikan asemaa. Kreikan palkkakustannukset nousivat vuosien 2000–2010 aikana 35 prosenttia, kun vastaavasti euroalueen keskimääräinen kasvu oli 20 prosenttia. Kaikesta huolimatta viralliset luvut osoittivat talouskasvua. Pankit markkinoivat kulutusluottoja ja mielikuvat Kreikasta Euroopan köyhimpänä maana alkoivat muuttua. Tulevaisuus näytti valoisalta eikä kukaan osannut ennustaa tulevaa romahdusta. (Remes & Ylönen 2015, 116–117.)

Liittyäkseen euroon Kreikka vääristeli taloudellisia lukujaan, jolloin sen jäsenyyden ehdot täytyivät. Myöhemmin kävi ilmi, että Kreikan julkisen talouden alijäämä oli paljon suurempi kuin sallittu kolme prosenttia. Kreikka oli myös siivonnut tilikirjoistaan suuren osan maan todellisesta budjettivajeesta investointipankki Goldman Sachs'in avulla. Se toteutettiin monimutkaisin lainasopimuksin, jolloin lainat saatiin siirrettyä virallisten tilastojen ulkopuolelle. Salaisten velkajärjestelyiden avulla Goldman Sachs tienasi 600 miljoonaa euroa ja Kreikka maksoi miljardeja. Vuonna 2001 Goldman Sachs tarjosi Kreikan valtiolle 2,8 miljardin lainaa, joka sai maan todellisen velkamäärän näyttämään pienemmältä. Valtionlainojen korot nousivat äkisti syyskuussa 2001 terrori-iskujen jälkeen ja sopimuksesta tuli Kreikalle kallis. Vuoteen 2005 mennessä velka oli paisunut jo 5,1 miljardiin euroon. Samana vuonna velka järjesteltiin uudelleen ja summaksi jäi sama 5,1 miljardia. Tuolloin nykyinen EKP:n pääjohtaja Mario Draghi toimi Goldman Sachs'in kansainvälisten toimien johtajana. Yhdysvaltalainen The Nation -lehti onkin vihjannut, että se ei välttämättä ollut sattumaa. (Räisänen 2015; Tausta:perusasiat Kreikan.)

Euroon liittymisen jälkeen alkuvuodet yhteisvaluutassa olivat valoisat Kreikalle. Kreikan talous kasvoi keskimäärin neljä prosenttia vuodessa, ja Kreikka oli Euroopassa heti Irlannin jälkeen nopeimmin kasvava valtio. Nopea talouskasvu vähensi työttömyyttä alle 8 prosenttiin. Euroon liittyminen aiheutti myös sen, että Kreikka sai lainaa aiempaa halvempaan hintaan ja sen velkaantuminen vauhdittui. Kreikan valtion talous on ollut velkainen jo vuosia ennen vuonna 2008 alkanutta talouskriisiä, jolle on luotu pohjaa jo vuosikymmeniä. (Tausta:perusasiat Kreikan.; Virén 2015.)

Kreikka oli epätoivoisessa tilanteessa, jossa sille oli kertynyt jo suhteellisen paljon velkaa, ja samaan aikaan EU laati ankaria päätöksiä, uhkavaatimuksia ja selvityspyyntöjä Kreikan talouden tilasta. Kreikka turvautui ajanpeluuseen, hämäysliikkeisiin ja lupauksiin, joita sillä ei ollut aikomustakaan toteuttaa. Pian Kreikan päättäjät kuitenkin oivalsivat, ettei mitään todellisia sanktioita ollut tiedossa, ja että se pystyi hyödyntämään EU:ta riskittä. Tätä tapahtumaa Timo Harakka kutsuu Bryssel -hipaksi kirjassaan Suuri kiristys. (Harakka 2014, 40.)

3.2 Vuosien 2008–2010 talouskriisi

Talouskriisi sai alkunsa Yhdysvalloista vuonna 2008 ja muuttui pian maailmanlaajuiseksi. Seuraukset olivat euroalueella erilaisia, mutta pahiten kriisi vaikutti Irlannissa, Portugalissa, Espanjassa, Italiassa ja Kreikassa. Kreikalle, jonka talous oli ollut velkainen jo pitkään, se kärjisti kriisin akuutiksi ongelmaksi. Vuonna 2009 Pasok -puolue voitti vaalit ylivoimaisesti, jolloin George Papandreousta tuli maan pääministeri. Papandreou voitti vaalit lupaamalla kolmen miljardin euron elvytyspaketin ja palkankorotuksia julkisen sektorin työntekijöille. Näin oli tapahtunut Kreikassa jo viimeiset 30 vuotta. Kreikan politiikkaan kuului normaalina se, että vaalien lähestyessä hallitseva puolue lupasi lisätä julkisia menoja kun taas oppositiopuolue lupasi vielä suurempaa avokätisyyttä valtaan päästyään. (Harakka 2014, 40–41.)

Vuoden 2009 vaaleissa Papandreou julisti miten rahaa löytyy. Tätä lausetta sanailtiin ympäri Kreikkaa luottavaisin mielin pitkän aikaa ennen vaaleja. Kuukausia vaalien jälkeenkin oltiin vielä optimistisia. Tuli kuitenkin aika, jolloin asiat piti kohdata sellaisina kuin ne todellisuudessa olivat. Loppuvuodesta 2009 Kreikan valtiovarainministeriö arvioi Kreikan julkisen talouden alijäämän olevan n. 12,5 prosenttia. Sijoittajat alkoivat epäillä, ettei Kreikka selviytyisi veloistaan, jolloin he alkoivat vaatia suurempia tuotto-prosentteja lainoistaan. Samaan aikaan suurimmat luottoluokittajat Standard & Poor's, Fitch ja Moody's laskivat Kreikan valtionlainojen luokituksia. Vuoden 2009 loppuun mennessä Kreikalla oli velkaa jo yli 300 miljardia euroa. (Harakka 2014, 41; Rämö 2015.)

Yksi merkittävimmistä menoeristä Kreikassa on sotilasmenot. Arvioiden mukaan Kreikka olisi säästänyt vuodesta 1974 alkaen 108 miljardia euroa, jos sen puolustusvoimien määrärahat olisivat olleet samalla tasolla kuin muissa Nato-maissa keskimäärin on. Vuosien 2001 ja 2011 välisenä aikana Kreikka oli maailman viidenneksi suurin aseiden

ostaja. Samaan aikaan kun se kävi neuvotteluja troikan kanssa budjettivajeen vähentämisestä, se osti aseita yli miljardilla dollarilla muilta EU-mailta. Aseteollisuuden kaupat ovat poikineet korruptioskandaaleja, joihin liittyy myös muita eurooppalaisia tekijöitä. Eräessä tapauksessa puolustusministeriön tilauksista vastaava apulaisjohtaja on tunnustanut ottaneensa vastaan 1,5 miljoonan euron lahjukset Kreikan armeijan entiseltä upseerilta, joka on toiminut myös aseeteollisuusyhtiöiden edustajana. Toisessa tapauksessa saksalainen asevalmistaja Rheinmetall -yhtiö on myöntänyt lahjoneensa kreikkalaisia virkamiehiä. Yhtiö tuomittiin Saksassa kymmenien miljoonien eurojen sakkoihin. Näiden edellä mainittujen syiden uskotaankin kasvattaneen Kreikan velkataakkaa. (Remes & Ylönen 2015, 117–118.)

Kreikka ei halunnut tunnustaa tosiasioita vielä helmikuussa vuonna 2010, kun pääministeri Papandreou väitti, ettei Kreikka ole pyytänyt apua eikä se sitä myöskään tarvitse. Kolme päivää myöhemmin maan valtiovarainministeri George Papakonstantinou kuitenkin myönsi, että Kreikka on pahassa pulassa. Seuraavan vuoden alussa hallitus ryhtyi suunnittelemaan ensimmäisiä leikkauspaketteja, jotka koskivat palkkojen leikkaamista sekä arvonlisäveron korotuksia. Arvio luoton maksukyvyistä laski edelleen ja maaliskuussa 2010 Kreikan valtionlainat kuuluivat roskalainaluokkaan. (Harakka 2014, 41; Rämö 2015.)

3.3 Ensimmäinen tukipaketti

Euroopan maat tulivat ensimmäistä kertaa Kreikan avuksi vuoden 2010 toukokuussa. Sitä edelsi Kreikan epävirallinen pyyntö aloittaa neuvottelut lainapaketista. Kreikka sai Euroopan keskuspankilta ja kansainväliseltä valuuttarahasto IMF:ltä 110 miljardin euron tukilainapaketin. Euroopan komission, EKP:n ja IMF:n sanottiin muodostavan niin kutsutun troikan. Neuvotteluita käytiin useampi kierros ja tukisumma kasvoi joka kierroksella. Saksan liittokansleri Angela Merkel oli vahvasti mukana luomassa suurta Kreikan apupakettia, vaikka vasta hetkeä aiemmin hän oli ollut sitä mieltä, ettei Kreikka edes tarvitse apua. Merkel myös vastusti jyrkästi IMF:n mukaantuloa, vaikka myöhemmin hän piti sitä ehtona rahoitusratkaisulle. Samalla alettiin pelätä, että jos iso maha-timaa Saksa ei johda euroalueen politiikkaa, niin kuka sitä johtaa vai johtaako kukaan? Troikan määräyksestä tehtiin Kreikan ja EU:n välinen Memorandum, sopimus, joka sisältää 81 sivua. (Harakka 2014, 42 & 68–71.)

Euron johtavat valtiot eivät osanneet tässä vaiheessa kuvitellakaan, mitä koko Euroopalla olisi vielä edessään. Euromaiden osuus tästä tukilainapaketista oli 80 miljardia. Ehtona oli leikata julkista sektoria kolmen vuoden aikana 30 miljardilla eurolla. Pääministeri Papandreoun vaaleissa lupaamat palkankorotukset eivät toteutuneet vaan sen sijaan ryhdyttiinkin mittaviin leikkauksiin. Kreikan hallituksen hyväksymä leikkauspaketti koski arvonlisäveron korotusta, palkkojen laskemista, eläkkeiden jäädyttämistä kolmen vuoden ajaksi ja naisten eläkeiän nostamista samalle tasolle miesten kanssa. Kansa vastusti ankarasti näitä säästötoimia, ja ne poikivatkin rajuja mielenosoituksia ja lakkoja. Yleislakot pysäyttivät pahimmillaan koko maan, kun ammattiliitot vastustivat hallituksen leikkaussuunnitelmia. Mielenosoitusten aikana Kreikassa kuoli lukuisia ihmisiä ja väkivalta lisääntyi radikaalisti. (Harakka 2014, 42; Rämö 2015.)

Säästötoimet ovat vaikuttaneet myös kreikkalaisten yleiseen ilmapiiriin sekä asenteisiin maahanmuuttoa kohtaan. Uusfasistisen Kultaisen aamunkoitto -puolueen katupartio pahoinpiteli maahanmuuttajia joukolla päästäkseen heistä eroon. Pääkaupunkia Ateenaa on pidetty yhtenä Euroopan turvallisimmista pääkaupungeista. Nyt siellä tapahtuu yhden viikon aikana 145 aseellista ryöstöä. Samaan aikaan 40 prosenttia kreikkalaisista uskoi maan ajautuvan vielä konkurssiin. Kreikan oli kuitenkin käytännössä pakko ottaa lainat vastaan kovista lainaehdoista huolimatta, koska muuten siitä olisi tullut täysin maksukyvytön. (Harakka 2014, 149; Kreikkalaiset talousahdingossa: aita. 2011.)

Luottoluokittaja Standard & Poor's laski valtionlainojen luokituksen maailman valtioiden heikoimmaksi. Yhtenä vaihtoehtona budjetin alijäämän kuromiseen oli Kreikan saarten myyminen tai vuokraaminen. Yhden saaren hinta voi helposti olla jopa miljoonia euroja ja Kreikalla saaria on 6000 kappaletta, joista vain pieni osa on asuttuja. (Rämö 2015; Velkainen Kreikka aikoo. 2010.)

EMU oli tilanteessa, jossa se koki ensimmäisen ison takaiskansa. Kreikka, jonka osuus euroalueen bruttokansantuotteesta oli vain kaksi prosenttia, horjutti koko yhteisvaluttan tulevaisuutta. Talouskomissaari Olli Rehn vaati komissiolta ryhdistymistä sekä syyllisten saamista vastuuseen. Rehn kuitenkin totesi, että niin pitkälle ei pitäisi edes joutua vaan eurovaltioiden valvontaa tulisi kiristää, ja siten komission tulisi pystyä ennaltaehkäisemään vastaavankaltaiset tilanteet. Tähän eivät ministerit olleet suostuvaisia ja Kreikan uskottiin olevan erikoistapaus. Harvardin yliopiston professori Alberto Alesina uskoo, että Kreikan hätä on opetus koko Euroopalle ja näissä olosuhteissa se on kuin taivaan lahja. (Harakka 2014, 42–43.)

Monet muut euromaat Kreikan esimerkkiä noudattaen alkoivat tarkastella budjettejaan ja tekivät niihin leikkauksia, vaikka niiden ei ollut pakko. Kreikka, joka joutui ensimmäisenä valtiona kovaan kurinpalautukseen, oli ainoa, jolla ei todellisuudessa ollut siihen varaa. (Harakka 2014, 56.)

3.4 Toinen tukipaketti

Timo Harakka pohtii kirjassaan *Suuri kiristys* (2014) sitä, miksei Kreikkaa saatettu velkajärjestelyyn jo keväällä 2010. Harakka kysyykin, eikö lainojen osittainen mitätöiminen olisi ollut yksinkertaisin ratkaisu ongelmaan. Silloin Kreikalla olisi ollut mahdollisuudet selviytyä tästä pyöryksestä ja sijoittajat olisivat kantaneet seuraukset investoinneistaan. Ongelmana oli se, että ratkaisua ei tehty alun perin Kreikkaa ajatellen vaan se tehtiin pankkien auttamiseksi. Kriisissä oleellisinta ei ole suuret velat itsessään vaan se seikka, että ylivelkaisia kriisimaita rahoittaneiden pankkien vakavaraisuus on aivan liian hutera kyseessä olevien riskien kantamiseen, suomalainen taloustoimittaja Jan Hurri kirjoitti. Keväällä 2010 IMF totesi, että riski Kreikan velan kasvamisesta sietämättömälle tasolle oli suuri. Euroopassa pelättiin, että velka ylittäisi pian 200 prosentin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Euroalueen edustajat tyrmäsivät velkajärjestelyn ja IMF suostui poikkeuksellisesti avustamaan Kreikan tukipaketissa. Myöhemmin IMF joutui taipumaan ja muokkaamaan laskelmansa uudelleen vastaamaan poliittisia realiteetteja. (Harakka 2014, 104–107.)

Euroopan keskuspankki painotti riskinoton vaarasta, jossa riskien seuraukset koituisivat Kreikan maksettaviksi, ja jälleen kreikkalaiset olivat luottavaisin mielin, ettei kovia ratkaisuja jouduttaisi tekemään. Osa eurovaltioista, kuten Suomi, Saksa ja Hollanti eivät olisi todennäköisesti olleet suostuvaisia hyväksymään sitä tosiasiaa, että ylivelkaantunut Kreikka olisi saanut velkojaan anteeksi. Velkajärjestelyn vastustajat painottivat myös sitä, että järjestely olisi pannut Kreikan pankit polvilleen. Pankkien pelastaminen taas olisi vaatinut enemmän rahaa, jota suomalaiset, saksalaiset ja hollantilaiset eivät olleet edelleenkään halukkaita antamaan. Lisäksi oli vaarana, että velkajärjestely aiheuttaisi pelkoa sijoittajien keskuudessa siitä, että muitakin euroalueen velkoja leikat-taisiin. Sijoittajat alkaisivat panikoimaan ja myisivät kaiken pois. Se voisi horjuttaa eurooppalaisia pankkeja ja niistä voisi tulla avustettavia. Kreikalle suunniteltu sopeutusohjelma oli niin ankara, ettei sellaista oltu nähty sitten maailmansodan jälkeen. (Harakka 2014, 107.)

Arvioit ensimmäisestä sopeutusohjelmasta ja sen hyödyistä osoittautuivat täysin ylioptimistisiksi. Troikka joutuikin toteamaan, että lamasta oli tullut paljon odotettua syvempi. Talous oli supistunut 11 prosenttia ja työttömyysprosentti kasvanut 16 prosenttiin vuonna 2011, ja työttömyys jatkoi edelleen kasvuaan. Heinäkuussa 2011 Euroopan neuvoston kokouksessa EU -maiden johtajat päättivät laatia uuden sopeutusohjelman ensimmäisen ohjelman epäonnistuttua. Troikka sitoutui uuteen 130 miljardin euron tukipakettiin, ja sen lisäksi se sitoutui jatkamaan jo myönnetyn ensimmäisen tukipaketin maksatusta. Ensimmäisestä tukipaketista oli tuolloin maksettu noin kaksi kolmasosaa. Ehtoina toiselle tukipaketille oli leikkausohjelma, jossa oli muun muassa minimipalkan laskeminen 22 prosentilla, 150 000 julkisen sektorin työpaikan vähentäminen ja irtisanomissuojan heikentäminen. Ensimmäisen tukipaketin jälkeen euromaat sopivat ERVV:stä eli Euroopan rahoitusvakausvälineestä. Sen tarkoitus on hankkia rahoituslainoihin markkinoilta ja euromaat takaavat sitten nämä lainat. Toisin kuin ensimmäinen tukipaketti, toinen tukipaketti ei ollut kahdenvälinen laina vaan tapahtui ERVV:n kautta. (Tausta: Perusasiat Kreikan.; Remes & Ylönen 2015, 124–125.)

Lokakuussa 2011 oli ryhdyttävä leikkaamaan sijoittajien saatavia. Euroopan keskuspankki vastusti edelleen tätä, vaikka velkasumma oli kasvamassa yli 350 miljardiin euroon. Kreikan velkasuhde oli jo 162 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Sijoittajilta leikattu summa oli samansuuruinen kuin aiemmin kesällä hyväksytty lainapaketti eli 100 miljardia euroa. Maaliskuussa 2012 toteutetussa velkajärjestelyssä Kreikan velasta poistettiin noin 50 miljardia. Velkajärjestelyyn ryhtymisen viivyttelyn takia Kreikka joutui maksamaan turhaan kahden vuoden aikana noin 40 miljardin velat. Ilman EKP:n ja euromaiden vastustusta puolet summasta olisi saatu säästettyä. (Harakka 2014, 111.)

Kysymyksiä on herännyt myös siitä, paljonko Kreikalle maksetuista tuista on lopulta päätynt Kreikkaan. Attac-järjestö teki asiasta tutkimuksen kesällä 2013. Siihen mennessä Kreikalle oli lainattu 207 miljardia, mutta siitä vain noin 44 miljardia oli päätynt valtion budjettiin. Loput lainasta oli päätynt eri rahalaitoksille. 60 miljardia käytettiin pelkästään Kreikan pankkijärjestelmän tukemiseksi. Kreikan kansan maksamasta eurosta päätyi kansalle siis vain 23 senttiä ja sijoittajalle 77 senttiä. Ei siis mikään ihme, etteivät tukipaketit ole auttaneet Kreikkaa jaloilleen. (Harakka 2014, 113.)

Kesäkuussa 2013 Kreikan yleisradioyhtiö ERT lakkautettiin ja samalla yli 2600 ihmistä menetti työpaikkansa. Irtisanomiset toteutettiin yksipuolisella ilmoituksella neuvottele-

matta ja kysymättä kansalaisten mielipidettä. Kreikan hallituksen mediasta vastaava ministeri Simos Kedikoglou perusteli päätöstä kutsumalla yhtiötä muun muassa tuhlaukseksi. Irtisanotut työntekijät ryhtyivät kapinaan ja kieltäytyivät poistumasta yhtiön tiloista. He saivat tukea tuhansista mielenosoittajista, jotka valtasivat piha-alueen. Tulkensa antoivat myös lukuisat Kreikan tunnetuimmat artistit, jotka esiintyivät pihalle pysytetyllä lavalla viikkokausien ajan. Lavalla pidetyissä puheissa vaadittiin demokratiaa, työntekijöiden oikeuksia, tiedonvälityksen vapautta ja kreikkalaisen kulttuurin vaalimista. Vaikka osassa Kreikkaa televisiovastaanottimet olivat pimentyneet, jatkuivat läheyykset netissä ja pian myös Euroopan yleisradioliitto EBU:n tuella satelliitin välityksellä. (Remes & Ylönen 2015, 103–104.)

EBU tuomitsi yleisradioyhtiön lakkauttamisen. Järjestön presidentin mukaan ERT:n lakkautus rikkoi eurooppalaista demokratiaa. Huoli siitä, että vastaavaa voisi tapahtua myös muualla Euroopassa, heräsi. Vaikka ERT:n kannatus oli heikkoa, ja vain noin 12 prosenttia kreikkalaisista seurasi säännöllisesti kanavan ohjelmia, tapa, jolla yhtiö lakkautettiin, tuomittiin rankasti. Eräs mielenosoittaja totesi, ettei kukaan ole enää turvassa, jos hallitus voi hetkessä irtisanoa yli 2000 ihmistä. Yhtiön tilat vallanneet mielenosoittajat pelkäsivät mellakkapoliisien rynnäkköä ensimmäisten päivien ajan ja osa heistä uskoikin, etteivät he voi voittaa varsinaista taistelua vaan he taistelevat ihmisarvon puolesta. (Remes & Ylönen 2015, 104–105.)

Yksi syy ERT:n lakkautukseen oli troikan sanelemat säästövaatimukset. Troikka vaati hallitusta vähentämään 15 000 työntekijää julkiselta sektorilta vuoden 2013 loppuun mennessä. Juuri ennen yhtiön lakkautusta valtion yksityistämisneuvottelut kaasu- ja öljy-yhtiön suhteen epäonnistuivat. Se loi entistä enemmän painetta hallitukselle luoda nopeasti uusia leikkauskohteita, koska uusien lainaerien myöntäminen, ja sen myötä valtion maksukyky olivat vaarassa. Myös Kreikan ja troikan välisissä memorandumissa oli merkintöjä valtion yleisradioyhtiön karsimisesta, mutta sitä ei vaadittu lakkautettavaksi. Kreikan julkisen sektorin ongelmista on puhuttu paljon ja ERT:n lakkautus symboloikin kapeakatseista ja jyrkkää politiikkaa, jota Kreikka toteuttaa troikan ohjauksessa saavuttaakseen troikan asettamat tavoitteet. (Remes & Ylönen 2015, 105–106.)

Toista tukipakettia varten vaaditut säästötoimet saivat kreikkalaiset epätoivon ja pettymyksen valtaan. Hallituksen hyväksytyä uudet leikkaukset tukipaketin saamiseksi alkoi yleislakko, joka sulki Kreikan kahdeksi päiväksi. Myös tällä kertaa kreikkalaisten raivo aiheutti mielenosoituksia Ateenan kaduilla. 150 kauppa ryöstettiin, 45 rakennusta pol-

tettiin ja 104 poliisia loukkaantui. Gallupyhtiöiden teettämien kyselyiden perusteella yli puolet kreikkalaisista äänestäisi eri puoluetta kuin viime vaaleissa, joissa 77 prosenttia kannatti valtapuolueita kuten Pasok ja Uusi demokratia. Samaan aikaan säästötoimia vastustavien puolueiden kannatus nousi reippaasti. Kreikkalaisten viesti oli selvä. He haluavat olla osana euroa, mutta nykyiset säästötoimet aiheuttavat liikaa kärsimystä. Memorandumin ylioptimisen arvion mukaan Kreikan talous kasvaa yhden prosentin ja työttömyysprosentti on 15. Todellisuudessa talous supistui 6 prosenttia ja Kreikan työttömyysprosentti on 27 ja nuorisotyöttömyys on 57 prosenttia. (Kreikkalaiset eivät kadu. 2012; Harakka 2014, 158–162.)

Kreikan talouden suuntaa on yritetty muuttaa sopeutusohjelmilla. Niitä on tehty tähän mennessä kaksi, joista toinen alkoi toukokuussa 2010 ja toinen 2012. Jälkimmäinen sopeutusohjelma on edelleen käynnissä. Keskeisin sopeutusohjelmien tavoite oli kääntää budjettialijäämä ylijäämäiseksi ennen velanhoitokuluja, ja tämä käänös piti toteuttaa säästöjen avulla. Budjettialijäämän muuttaminen ylijäämäksi edellyttää valtion tulojen lisäämistä, menojen leikkauksia tai näiden yhdistelmää. Vaikeassa taloustilanteessa, lamassa, tulojen lisääminen on vaikeaa, joten mahdollisuudeksi jää leikkausten toteutus. Keskipitkällä aikavälillä tavoite on ollut budjetin pitäminen vähintään viisi prosenttia ylijäämäisenä ennen velanhoitokustannuksia vuosittain aina vuoteen 2020 saakka. Vaatimukset ovat kovia ja Kreikalle se on tarkoittanut voimakkaita leikkauksia jo vuosien ajan. (Remes & Ylönen 2015, 120–127.)

Kreikan sopeutusohjelmassa keskityttiin liikaa siihen, että Kreikasta kehkeytyisi halvan työvoiman maa, kun taas investointien ja koulutustason kehittäminen unohdettiin. Sopeutusohjelman tulokset ovat olleet radikaaleja kreikkalaisille. Kysyntää on poljettu budjettikuripolitiikalla, ja samaan aikaan kilpailu kehitysmaiden halpatyön kanssa on osoittautunut mahdottomaksi. Maan sisäiset tuloerot ovat kasvaneet valtavasti sekä velkasuhde huonontunut merkittävästi kriisin myötä. Ennen talouskriisiä tuloerot olivat merkittävästi pienempiä ja velkasuhde 127 prosenttia vuonna 2009, kun se vuonna 2014 oli jo 170. Kreikan talous on supistunut talouskriisin aikana jo yli neljäsosan. Häätälainoihin on käytetty rahaa jo saman verran kuin Kreikalla oli alun perin velkaa. Silti Kreikka on edelleen ylivelkaantunut kriisimaa. (Remes & Ylönen 2015, 128–129.)

3.5 Kreikan politiikan uusi suunta

Vasemmistolainen Syriza -puolue voitti vuoden 2015 alussa parlamenttivaalit 36,3 prosentin ääniosuudella. Talouskuripolitiikkaa vastustaneet puolueet kasvattivat suosioitaan jo vuoden 2012 parlamenttivaaleissa. Puolue ajoi ohjelmaa, joka irtautuu troikan lainavaatimuksista mutta pysyy silti eurossa. Vaalien jälkeen Syriza muodosti liiton Itsenäiset kreikkalaiset -puolueen kanssa taatakseen enemmistöhallituksen. Puolueet ovat monissa asioissa vahvasti eri mieltä, mutta heitä yhdistää tyytymättömyys Kreikalle esitettyihin lainaehtoihin. Syrizan johtaja Alexis Tsipras lupasi neuvotella Kreikan lainat ja niiden ehdot uusiksi. Hän on myös julistanut troikan olevan historiaa. Irtaantuminen velkojien lainavaatimuksista ja eurossa pysyminen samaan aikaan osoittautuivat kuitenkin vaikeiksi sovittaa yhteen. Ratkaisua Kreikan ja velkojien välille yritettiin löytää pitkin kevättä. Puheet euroerosta yltivät kovimmilleen sitten vuoden 2012 ja euroeron on pelätty olevan pahin mahdollinen seuraus Syrizan voitosta. (Rämö 2015; Kähkönen & Mykkänen & Tarvonen 2015.)

Kesäkuussa 2015 IMF:lle erääntyi 1,5 miljardin euron lainaerä, jonka Kreikka jätti maksamatta. Samaan aikaan maan toinen lainaohjelma päättyi. Useille asiantuntijoille lainan maksamatta jättäminen ei tullut yllätyksenä. Arvioiden mukaan on jo pitkään tiedetty, ettei Kreikalla ole varaa maksaa maksuerää. IMF ei voi kuitenkaan tukea Kreikkaa niin kauan kun sillä on maksuja rästissä. Kreikka sulki pankkinsa ja asetti 60 euron päivittäisen nostorajoituksen automaateille. Muutama päivä myöhemmin Kreikan hallitus järjesti kansanäänestyksen, jossa äänestettiin, tulisiko Kreikalle annetut uudet lainaehdot hyväksyä vai ei. Jo aiemmin EU:n johtajat varoittivat Kreikkaa siitä, että velkojien ehtojen hylkääminen johtaisi eurosta eroon. Pääministeri Tsipraksen mielestä lainaehdojen hylkääminen ei kuitenkaan merkitse eroa eurosta ja se aikoo jatkossakin maksaa kansalaisilleen eläkkeet ja palkat ennen velkojaan. (Kähkönen & Teittinen & Ämmälä 2015; Kähkönen & Niskakangas & Ämmälä 2015.)

Kansanäänestyksessä ei -äänet voittivat 61,31 prosentin äänin. Äänestyksen tuloksella Kreikan johto oli laskenut saavuttavansa paremman neuvotteluaseman lainaneuvotteluihin. Kreikalta vaadittiin esitystä siitä, miten se aikoo vakauttaa valtion tilanteen ja millaisia ratkaisuja se aikoo toteuttaa, koska enemmistö kansasta äänesti velkojien vaatimuksia vastaan. Euroryhmä asetti kuitenkin tiukat lainaehdot, jotka Kreikan on toteutettava, jos se haluaa edes neuvotella kolmannesta lainapaketista. Euromaiden mukaan Kreikka tarvitsee yli 80 miljardia euroa seuraavaksi kolmeksi vuodeksi. Tähän

mennessä Kreikka on lainannut euromailta ja EU:lta jo noin 195 miljardia euroa. Markkinat eivät luota Kreikkaan ja EU:n lainaohjelma umpeutui, joten Kreikka ei saa lainarahaa muistakaan maista. Kreikka pyysi EVM:lta eli Euroopan pysyvältä vakausmekanismilta kahden vuoden lainaohjelmaa maksaakseen kotimaisia ja kansainvälisiä velkojaan. Heinäkuussa Kreikan parlamentti hyväksyi tiukat lainaehdot kolmannelle lainapakettille äänin 229–64. (Juujärvi & Muraja 2015; Stenroos 2015.)

Kreikassa alettiin suunnitella ”Suunnitelma X:ää”, kun alkoi vahvasti näyttää siltä, ettei Kreikka tulisi pääsemään yksimielisyyteen lainanantajensa kanssa uudesta tukipaketista ehtoineen. Tarkoituksena oli ottaa käyttöön rinnakkaisvaluuttajärjestelmä, joka olisi tuonut turvaa Kreikalle. Se olisi mahdollistanut muun muassa lääkkeiden, polttoaineen ja ruuan saannin siitäkin huolimatta, ettei Kreikka pääsisi sopuun lainaehdoista. Rinnakkaisvaluuttaa ajoivat läpi Kreikan pääministeri Alexis Tsipras sekä Kreikan entinen valtiovarainministeri Gianis Varoufakis. Suunnitelma kuitenkin kaatui kun varapääministeri Yiannis Dragasakis oli sitä vastaan, ja lopulta Tsipras päätti toimia Dragasakin neuvojen mukaan. (Varoufakis puhuu ”Suunnitelma X:stä”. 2016.)

3.6 Kolmas tukipaketti

Kansainvälinen valuuttarahasto ei ole ollut halukas osallistumaan Kreikan kolmanteen tukipakettiin. Se melkein vaaransi koko tukipaketin, koska osa isoista eurovaltioista kuten Saksa ei halunnut osallistua ilman IMF:n osallistumista. Vain kuukautta aiemmin valtiovarainministereiden sopua kolmannesta Kreikan tukipaketista IMF järjesti lehdistötilaisuuden, jossa se ilmoitti jättäytyvänsä pois tukipaketista. IMF:n virkamies totesi tuolloin, että se voi vain ja ainoastaan tukea ohjelmaa, joka varmistaa velkakestävyyden keskipitkällä aikavälillä. Se on IMF:n tärkein kriteeri, ja sillä hetkellä ohjelma ei täyttänyt sitä. Hänen mukaansa tilanne vaatii vaikeita ratkaisuja sekä Kreikan puolelta että sen velkojien puolelta. Kansainvälinen valuuttarahasto IMF on ilmoittanut liittyvänsä maksajaksi Kreikan tukipakettiin vain sillä ehdolla, että Kreikka saa velkahelpotuksia. IMF:n mukaan Kreikka tarvitsee 110 miljardin velkahelpotuksen. EU on ollut haluton tähän ehdotukseen, sen sijaan sen mielestä lainan maksuajasta tai koroista voidaan sopia. (IMF:Kreikka tarvitsee. 2015; Transcript of a Conference call. 2015.)

Elokuussa euromaiden valtiovarainministerit pääsivät sopuun Kreikan kolmannesta tukipaketista. Kreikka tulee saamaan 86 miljardin tukipaketin seuraavien kolmen vuo-

den aikana. Kuten muutkin tukipaketit, myös kolmas tukipaketti maksetaan osissa. (Euroomaat hyväksyivät Kreikan. 2015.)

Kreikassa toistuu jatkuvasti sama kuvio. Velkojat eivät halua maksaa Kreikalle sen lainaerää, koska se ei ole toteuttanut siltä vaadittuja uudistuksia tarpeeksi nopeasti. EU-lähteen mukaan selitys on siinä, ettei pääministeri Alexis Tsipras ole vienyt läpi sovittuja talousuudistuksia sovittun aikataulun mukaisesti. Lähteen mukaan Kreikka on toteuttanut vain kolmasosan sovituista uudistuksista. Juuri ennen euroalueen valtiovarainministereiden kokousta Kreikka hyväksyi sen velkojien siltä vaatimat uudistukset. Kokouksessa oli tarkoitus päättää, saako Kreikka jatkossakin pelastuspakettirahaa. Uudistukset koskevat eläkejärjestelmän korjaamista, EU:n energiatehokkuussäätöjen noudattamista sekä maanviljelijöiltä poistettavia verohelpotuksia. (Kreikka vei läpi. 2015; Se alkaa taas. 2015.)

Ongelmia on tuonut myös Kreikan kielteinen suhtautuminen pakolaiskriisiin, joka on kohdannut koko Eurooppaa. Kreikka on saanut moitteita EU:lta viivyttelystään pakolaispolitiikassa ja haluttomuudesta yhteistyöhön. Kreikka on kieltäytynyt ottamasta apua vastaan rajavalvonnassa ja turvapaikanhakijoiden rekisteröinnissä. Kreikalle on jatkuvasti tarjottu apua, ja jopa vaadittu ottamaan sitä vastaan, mutta Kreikka ei ole siihen suostunut. Kreikka ei halua ottaa apua vastaan muilta EU -mailta, koska uskoo sen johtavan siihen, että pakolaiset jäisivät Kreikkaan vielä nykyistäkin pidemmäksi ajaksi. Kreikka on vitkastellut myös järjestelykeskusten perustamisessa. Se edesauttaisi pakolaisten siirtoa lopulta muuallekin Eurooppaan. Tämä on aiheuttanut närkästystä EU:ssa, ja osa jäsenvaltioista haluaisikin erottaa Kreikan Schengen-alueesta, ellei Kreikka suostu EU:n tarjoamaan apuun. (Financial Times:EU-maat. 2015.)

Eurooppaan saapui vuonna 2015 yli miljoona pakolaista meriteitse Välimeren yli. Vaikka pakolaisia on tullut ennenkin Eurooppaan, pakolaiskriisi puhkesi vasta kunnolla kesällä 2015. Vielä keväällä pakolaisia tuli yhteensä noin 40 000, kun heinäkuussa heitä tuli 50 000 ja elokuussa vastaava luku oli jo 107 000. Valtaosa pakolaisista on saapunut Kreikkaan ja matkalla kadonneita ja kuolleita on tuhansia. Pakolaiset hakeutuvat Eurooppaan saadakseen kansainvälistä suojelua sekä paetakseen sotaa, väkivaltaa ja vainoa. Suurin osa pakolaisista on Syyriasta, Afganistanista tai Irakista tulleita. (UNHCR 2016.)

3.7 Syrizan kannatuksen kääntyminen laskuun

Syriza voitti vaalit myös syyskuussa 2015 ylimääräisissä vaaleissa, vaikka äänestysprosentti jäikin hyvin pieneksi, alle 60 prosenttiin. Ylimääräisissä vaaleissa äänestettiin Kreikan kolmannen lainaohjelman hyväksymisestä. Nyt vuotta myöhemmin Syrizan tammikuisesta vaalivoitosta kannatusluvut ovat kääntyneet pääläelle. Syrizan suosio on vaihtunut yhtä suureen epäsuosioon. Tuolloin ensimmäistä kertaa vallassa oleva puolue loi uskoa tulevaan ja antoi toivoa uudeltaisesta tiestä. Kansalaiset alkoivat uskoa, että ihmisarvo saataisiin palautettua ja ulkomainen kontrolli päätettyä. Kukaan Kreikassa ei uskonut, että pääministeri Tsipras joutuisi hyväksymään uuden lainaohjelman. Lainaehdoista oli jo aiemmin äänestetty kansanäänestyksessä, ja ne oli tyrmätty 61 prosentin ei -äänin. Iso osa Syrizan edustajistakaan ei hyväksynyt Kreikalle esitettyjä lainaehdoja. Vaikka Syriza syyskuussa voittikin vaalit toistamiseen, alkoi pian lainaehdojen mukaiset toteutukset näkyä käytännössä ja kansa ei siitä riemastunut. Jo aiemmin pankkeja oli jouduttu sulkemaan, kun EKP oli lopettanut niiden hätärahoittamisen. (Saure 2016.)

Kreikkalaiset ovat syystäkin pettyneitä, olihan heille lupailtu liikoja ja heidän uskoaan tulevaan turhaan herätelty. Ärsytystä on aiheuttanut myös se, että Syriza on asettanut virkoihin sukulaisiaan, vaikka samaan aikaan he ovat lopettamassa julkishallinnossa toimivan nepotismin. Nepotismilla tarkoitetaan sukulaisen suosimista. Tässä tapauksessa Syriza voisi palkata virkaan ammattitaitoisimman mahdollisen, mutta se palkkaakin siihen sukulaisensa väärinperustein. Kritiikkiin Syriza on vastannut sillä, että nimitykset eivät ole pysyviä ja väliaikaisten virkailijoiden määrää on vähennetty. Kansan riveissä suuttumusta on aiheuttanut myös hallituksen esitykset eläkkeistä ja veroista. Eläkeikää on tarkoitus nostaa asteittain vuoteen 2020 mennessä ja eläkekassoja tullaan yhdistämään. Hallitus ei pysty estämään veronkiertoa ja rankaisee kansalaisiaan nostamalla veroja ja eläkemaksuja, kreikkalainen Alexandra Papailia toteaa. Hänen mukaansa hallitus rokottaa niitä, jotka hoitavat asiansa tunnollisesti, kun taas velalliset se armahtaa. (Saure 2016; Ranta 2014.)

4 Velkakriisiin johtaneet syyt

4.1 Tilastojen vääristely ja yli varojen eläminen

”Kyllähän me kaikki tiesimme Ecofinin pöydän ympärillä, että Kreikka ei täytä EMU - kriteereitä, mutta päätimme kuitenkin yksimielisesti hyväksyä Kreikan jäseneksi.” (Rehn 2012, 37.) Näin totesi tuntemattomaksi jäänyt ministeri valtiovarainministereiden muodostamassa Ecofinin neuvostossa. Kokoukseen osallistui myös Olli Rehn, joka tuolloin työskenteli Euroopan komissiossa talous- ja raha-asioista vastaavana jäsenenä ja myöhemmin komission varapuheenjohtajana. Rehnin mukaan kaikki tiesivät Kreikan vääristelevän tilastojaan, mutta sitä ei voitu todistaa. Toisin sanoen Kreikan kriisi ei tullut kenellekään yllätyksenä. (Rehn 2012, 37.)

Rahaliitossa yhdenkin maan huonosti toteutettu talouspolitiikka voi vaarantaa muiden maiden menestyksen. Yhteiset pelisäännöt sovittiin koko EU:n alueelle, mutta niitä ei noudatettu eikä niitä valvottu tarpeeksi. EU:n perustuslain artikla 125 kieltää sekä jäsenmaita että unionia lainaamasta rahaa toiselle jäsenvaltiolle. Kuitenkin artiklassa 122 sanotaan, että apua voidaan poikkeusmääräyksellä antaa, jos kyseessä on luonnonkatastrofi tai poikkeuksellinen tapahtuma, johon jäsenvaltio ei voi vaikuttaa. Kriisin alussa apua ohjattiin ylivelkaantuneille maille, koska EU:n mielestä maan ylivelkaantuminen oli luonnonkatastrofi, ei ihmisten tai pankkien tekoa. Perustuslaissa kielletään myös EKP:tä lainaamasta rahaa jäsenvaltioille. EKP on ostanut jäsenvaltioiden joukkovelkakirjoja jälkimarkkinoilla pankeilta, ja on näin ollen tulkinnut ostonsa lailliseksi. (Huopainen ym. 2013, 9-10.)

Kreikka vääristeli tilastotietojaan päästääkseen euron jäseneksi vuonna 2001 ja sen jälkeen välttääkseen muiden euron jäsenvaltioiden ja EU:n painetta ryhtyä taloutta korjaaviin toimiin. Euron alkuvaiheina yksi suuri ongelma liittyi tilastojen luotettavuuteen. Eurostatilla eli Euroopan tilastokeskuksella ei ollut valtuuksia tarkistaa jäsenvaltioidensa tilejä. Näin ollen toiminta perustui luottamukseen. Uskottiin, että valtiot ilmoittivat todenmukaisesti julkisen talouden alijäämänsä sekä valtion velkatason. Toinen ongelma liittyi vakaus- ja kasvusopimuksen säädösten valvontaan ja siihen, ettei säädöksiä voitu valvoa tarpeeksi, jotta valtioiden budjettivajeiden syntymiseen oltaisi voitu reagoida ennaltaehkäisevästi sekä tehokkaasti. Sittemmin uusi laki astui voimaan ja nykyään

Eurostatilla on valtuudet seurata sekä tarkastaa jäsenvaltioiden tilejä. Nykyään Kreikan tilastotiedot ovat luotettavia. (Rehn 2012, 37–38; Puoskari 2010.)

Vuoden 2009 budjetin alijäämä ennuste oli viisi prosenttia, mutta myöhemmin se korjattiin todellisten tietojen valossa 12,5 prosenttiin. Kreikan todellisen budjettialijäämän paljastuttua vuonna 2009, se aiheutti shokin rahoitusmarkkinoilla ja poliittisten päättäjien keskuudessa. Rahoitusmarkkinoiden luottamus valtioiden velanhoidon suhteen heikkeni. Kreikan valtionlainan korot nousivat niin sietämättömän korkeiksi, ettei Kreikka mitenkään pystynyt rahoittamaan julkisia menojaan. Vaikutukset alkoivat näkyä muissakin kriisimaissa ja kriisi syveni nopeasti. Lisäksi Kreikka on jo pitkään elänyt yli varojensa koko kansantaloudessa, mutta erityisesti julkisessa taloudessa. (Rehn 2012, 36–37.)

Julkisen talouden ongelmien lisäksi yksi talouskriisiin johtaneista syistä oli siihen kietoutunut hintakilpailukyvyn menetys, joka taas aiheutui kohtuuttoman korkeiksi kasvaneista työvoimakustannuksista. Siitä aiheutui huomattavan korkea kauppa- ja vaihtotaseen alijäämä. Kreikan talouspolitiikka perustui euron tuomaan alhaisen koron ja halvan rahan luomaan kuplaan. Pian Kreikka joutui tekemään päätöksen joko ajautua maksukyvyttömyyteen tai turvautua lainarahoitukseen. (Rehn 2012, 34–35.)

Rehn on myöhemmin todennut, että Kreikan liittyminen euroon oli virhe ja eurokriisin hoidossa on tehty virheitä. Hän kuitenkin toteaa, että eurokriisin iskiessä täysin yllättäen, sen pysäyttämiseksi ei ennalta ollut mitään keinoja. Keinot luotiin kun kriisi oli jo päällä. Myöhemmin euromaat ovat vahvistaneet sääntöjään sekä luoneet Euroopan vakausmekanismiin. (Teittinen 2015.)

4.2 Veronkierto ja korruptio

Suomalainen professori Timo Rothovius on sitä mieltä, että Kreikan julkinen talous olisi kunnossa, jos kaikki maksaisivat veronsa. Osa suomalaisista asiantuntijoista on samaa mieltä siinä, että talousvaikeudet olisi voitu välttää maksamalla alun perin veroja. Verot on annettu anteeksi, jos on pystynyt maksamaan verovirkailijalle. Kreikkalainen veroasiantuntija Ilias Sakellariou on kuitenkin eri mieltä. Hänen mukaansa veronkierto on edelleen yksi, muttei suurin ongelma Kreikassa. Siihen on viimeisten vuosien aikana puututtu enemmän ja nykyään veroviranomaiset ovat tietoisempia siitä, mitä asioille

voidaan tehdä ja lisääntyneet verotarkastukset ovat johtaneet suuriin sakkoihin. (Matti-
nen 2015; Vaalisto 2015a.)

Rothovius ja Sakellariou ovat kuitenkin samaa mieltä siitä, että Kreikan suurimmat on-
gelmat ovat tällä hetkellä tehoton julkinen sektori sekä eläkejärjestelmä. Kreikan julki-
sessa hallinnossa on töissä ihmisiä, jotka eivät todellisuudessa tee mitään. Eläkeikä on
Kreikassa ollut selvästi alhaisempi kuin muualla. Aikoinaan eläkkeelle pääsi parhaim-
millaan jo viisikymmppisenä. Kreikka on kuitenkin luvannut nostaa eläkeikänsä 67 ikä-
vuoteen asti. Lisäksi ongelmia aiheuttaa korruptio ja tilastojen vääristely. (Matti-
nen 2015; Vaalisto 2015a; Update2-Greece agree. 2015.)

Lahjonta on vähentynyt Kreikassa, mutta korruptio syö edelleen satoja miljoonia euroja
valtionkassasta, korruptiota tarkkaileva Transparency International -järjestö kertoo.
Kaikkein eniten korruptiota esiintyy sairaaloissa, veroimistoissa ja rakennuslupaviras-
toissa. Vuonna 2013 tällaisten lahjusten arvioitu kokonaissumma oli lähes 400 miljo-
onaa euroa, kun se vuonna 2011 oli 554 miljoonaa euroa. Summa on pienentynyt kriisi-
vuosien aikana ja yhä useampi kreikkalainen on kieltäytynyt maksamasta lahjusta. Silti
jokainen Kreikassa tietää, että joskus asioiden hoitaminen edellyttää lahjuksen anta-
mista tai oikeanlaisia suhteita. Törkeimpänä esimerkkinä väärinkäytöksistä pidetään
Zakynthosin saarta. Saaren asukkaille maksettiin suuria summia näkövammakorvauk-
sia. Maksettujen korvauksien perusteella saarella olisi sokeita jopa yhdeksän kertaa
enemmän kuin EU:n alueella keskimäärin. Selvityksen mukaan lääkärit ovat palkkiota
vastaan antaneet saaren asukkaille väärää diagnooseja. (Korruptio syö yhä. 2012; Re-
mes & Ylönen 2015, 113.)

Vuonna 2013 lakkautettu yleisradioyhtiö ERT on ollut näin jälkeensä ajateltuna vah-
vasti korruptoitunut yhtiö. Yhtiössä kirjeenvaihtajana työskennelleen Fanis Papat-
hanasioun mukaan yhtiön lakkautus oli pikemminkin karhunpalvelus Kreikan demokra-
tialle, vaikka yhtiö olisi tarvinnut uudistusta. ERT:n lakkauttamisen jälkeiseen mielen-
osoitukseen osallistunut opettaja totesi, ettei hän usko ERT:n uutisia, koska ne sanel-
laan poliittisesti. Toisaalta kaupalliset kanavat ovat hänen mielestään vielä pahemmin
korruptoituneita. Vaalien jälkeen hallitus nimitti yhtiön johdon, hallituksen ja uutispäälli-
köt. Lisäksi työpaikkoja jaettiin poliittisia palveluksia vastaan. Tämä on hyvä esimerkki
Kreikassa toimivasta korruptiosta, jossa julkisen hallinnon työpaikkoja tai tilauksia on
annettu palkintona ääniä tai muita palveluksia vastaan. (Remes & Ylönen 2015, 108.)

Tunnettu journalisti Kostas Vaxevanis vahvistaa Kreikkaan kohdistuneet korruptiosyytökset. Vaxevanis kommentoi ERT:n tilannetta kotoaan, jossa hän myös työskentelee oman lehtensä toimituksessa sekä kirjoittaa julkaisuja muun muassa The Guardianiin. Hänet on yritetty tappa puukottamalla ja hänen kotiinsa on murtauduttu. Ensimmäisen kerran vuonna 2010 silloinen Ranskan valtiovarainministeri Christine Lagarde toimitti Kreikan hallitukselle listan noin 2000 kreikkalaisesta, joilla oli tilejä sveitsiläisissä pankeissa. Listan nimistä iso osa kuului Kreikan poliittiseen parhaimmiston ja epäillyt tileihin liittyvästä veronkierrosta heräsivät. Vuonna 2012 Vaxevanis vuoti julkisuuteen tämän pahamaineisen listan ja päätyi itse pidätetyksi. Hänen mukaansa ERT:n kaltaisen julkisen yhtiön olisi pitänyt tuoda kaikki näkökulmat esiin eikä toimia propaganda-välineenä kulloisenkin hallitsijan etujen ajamiseksi. (Remes & Ylönen 2015, 109.)

Kun niin kutsuttu Lagarden lista luovutettiin vuonna 2010 Kreikan silloiselle valtiovarainministeri Giorgos Papakonstantinoulle, odotettiin verottajalta välittömiä toimia. Kreikassa lista katosi jäljettömiin eikä Papakonstantinou osannut selittää sen katoamista. Lista kuitenkin saatiin julkisuuteen kaksi vuotta myöhemmin vuonna 2012 ja silloin huomattiin, että listalta puuttuu nimiä. Kun ranskalaisilta pyydettiin myöhemmin uusi alkuperäinen lista, huomattiin, että listalta puuttuneet henkilöt olivatkin Papakonstantinoun sukulaisia. Tämä herätti epäilyjä siitä, että entinen valtiovarainministeri olisi poistanut sukulaisensa listalta ja sen jälkeen hävittänyt koko listan. Näillä 2000 kreikkalaisella oli pelkästään yhdessä HSCB -pankissa yhteensä yli kaksi miljardia euroa. HSCB on englantilainen yhtiö ja samalla yksi maailman suurimmista pankkitoiminnan harjoittajista. Se on ollut julkisuudessa erilaisten skandaalien yhteydessä, ja on muun muassa jäänyt kiinni Meksikon huumekartellien avustamisesta sekä yhdistetty yhteistyöhön terrorismiin liittyneiden yritysten kanssa. (Kuosma 2015.)

Vaikka julkinen media on korruptoitunutta, Vaxevanisin mukaan yksityinen media ei ole yhtään sen parempi. Yksityisten mediayhtiöiden omistajat harjoittavat ohessa myös muuta liiketoimintaa ja käyttävät medioita hyväkseen painostaakseen hallitusta ja virkamiehiä sekä saadakseen etuja eri hankkeissaan. Yhtiöt tekevät palveluksia hallitukselle, joka vastapalveluksena uudistaa niiden toimintaan tarvittavat toimitukset vuosittain. Yhtiöt saavat myös pankeilta parempia lainoja paremmilla lainaehdoilla, ja vastavasti pankit voivat toimia täysin vapaasti, kun mediayhtiöt eivät raportoi niiden toimista. Vaxevanisin mukaan tämä ei ole uusi ilmiö Kreikassa, mutta toisaalta hän myöntää väärinkäytösten pahentuneen talouskriisin aikana. (Remes & Ylönen 2015, 109.)

Siinä missä kreikkalaiselle tärkeää on perhe, suku ja ystävät, on suhtautuminen valti-
oon erilaista kuin esimerkiksi Suomessa, ja se käy ilmi suhtautumisessa veronkiertoon.
Veronkiertoa on ilmennyt kaiken kokoisissa yrityksissä. Rikkaat käyttävät hyväkseen
veronkierrossa ulkomaisia veroparatiiseja, jonne he siirtävät varojaan. Myös palkan-
saajat ja pienyrittäjät harjoittavat veronkiertoa, mutta summat ovat ihan eri mittaluokas-
sa verrattuna rikkaiden harjoittamaan veronkiertoon. Lisäksi poliitikot laativat sääntöjä
ja lakimuutoksia suojellakseen itseään ja se aiheuttaa muita ongelmia. Verolainsää-
dännössä se tarjoaa mahdollisuuksia väärinkäyttöksiin. Verotarkastaja voi halutessaan
löytää ongelmia sieltäkin missä niitä ei ole. Ratkaisu ongelmaan voi löytyä lahjuksesta.
Jokainen kreikkalainen tietää, että moni asia edellyttää lahjuksen antoa tai se vähin-
täänkin edesauttaa asiaa. Asioiden hoitoa voi joskus nopeuttaa se, että perheellä on
suhteita oikeisiin henkilöihin. (Remes & Ylönen 2015, 112–113.)

Kreikkalaiset tekevät tilastojen perusteella Euroopan pisintä työpäivää. 2017 tunnin
vuosityöaika on kolmanneksi suurin teollisuusmaista. Taloudellisen yhteistyön ja kehi-
tyksen järjestö OECD:n tekemän tutkimuksen mukaan vain eteläkorealaiset ja chileläi-
set tekevät pidempää työpäivää kuin kreikkalaiset. Keskimäärin OECD:n jäsenmaat
tekivät 1718 työtuntia vuodessa. Toisaalta tutkimuksessa käytetyt talousluvut on saatu
suoraan jäsenmaiden hallituksilta, joten niihin ei välttämättä voi täysin luottaa. Tutki-
muksessa ei ole myöskään huomioitu verottajalta salattua harmaata taloutta eikä pi-
meänä tehtyä ylityötä. (BBC: Kreikkalaiset tekevät. 2012.)

Kreikkalaisia ei voi työtuntien perusteella laiskoiksi syyttää. Lisäksi Kreikan julkinen
sektori oli jo ennen kriisiä hieman Euroopan keskitasoa pienempi. Julkisella sektorilla
on paljon työhönsä päteviä työntekijöitä, vaikka sen on moitittu harrastavan klientelis-
miä. Klientelismillä tarkoitetaan epävirallisten palvelusten vaihtoa. Se voi tarkoittaa
esimerkiksi sitä, että henkilö, joka antaa poliittisia palveluksia, voi vastaavasti saada
työpaikan vastapalveluksena. Tällaiset palkintovirat ovat tehneet vahinkoa Kreikalle,
koska niihin uponneet varat olisi voitu käyttää esimerkiksi verovalvontaan ja sosiaali-
palveluihin. (Remes & Ylönen 2015, 113–114.)

4.3 Euron ja rahaliiton valuviat

Euron luominen oli suuri virhe, sanoi palkittu talousnobelisti Paul Krugman. Hänen mie-
lestään Euroopalla ei koskaan ollut edellytyksiä ja valmiuksia yhteisvaluutalle. Euron
ongelmat tiedostettiin jo silloin kun sitä vasta luotiin, ja monet kansantaloustieteilijätkin

olivat epäileväisiä. Yhdysvallat tarjosivat esimerkkiä siitä, mitä yhteiselle valuutalle sopivalta kansantaloudelta vaaditaan eikä Eurooppa vastannut läheskään niitä vaatimuksia. Työvoiman liikkuvuutta pidettiin jo silloin liian heikkona ja keskitetyn hallinnon puute lisäsi huolta. Kritiikki kuitenkin sivuutettiin ja unelma eurosta, sodat päättävänä ja demokratian tähtenä sai jatkaa. Kun kysyttiin, miten Eurooppa aikoo hoitaa tilanteen, jossa toisen jäsenvaltion taloudella menee hyvin ja toisella ei, vastaus kuului, että kaikki euromaat noudattaisivat kestäväää talouspolitiikkaa. Mitään tämänkaltaisia tilanteita ei tulisi ja jos tulisi, rakenteelliset uudistukset tekisivät talouksista niin joustavia, että ne sopeutuisivat tilanteeseen. Todellisuudessa juuri euron luominen aiheutti mittavan sokin euroalueelle. (Krugman 2015; Krugman 2012, 192–193.)

Euron käyttöönoton jälkeen sijoittajille muodostui virheellinen mielikuva siitä, miten sijoittaminen riskipitoisina aiemmin pidettyihin maihin olisi nyt turvallista. Etelä-Euroopan korkotaso oli ollut historiallisesti muita euromaiden korkotasoa korkeampi, koska sijoittajat vaativat riskilisää mahdollisen maksukyvyttömyyden vuoksi. Kreikan velkaan suhtauduttiin niin kuin se olisi ollut yhtä turvallista kuin esimerkiksi Saksan velka. Kreikassa ja muuallakin Etelä-Euroopassa tämä johti siihen, että lainaraha halpeni huomattavasti, joka johti lopulta valtaviin asuntokupliin. Pankit olivat suuressa luotonantajan roolissa, vaikkei niillä ollut riittävästi talletuksia kaiken luoton kattamiseksi. Tämä pakotti ne lainaamaan varoja Euroopasta ja etenkin Saksasta, jossa ei vastaavaa asuntovillitystä ollut vielä menossa. Euroopan ydin rahoitti sen nousukautta eläviä reunamaita suurilla pääomilla, jotka edesauttoivat kasvua ja muun muassa palkkojen nousua. (Krugman 2012, 193–194.)

Euron luomisen jälkeen yksikkötyövoimakustannukset eli valmistukseen suhteutetut palkat kasvoivat Etelä-Euroopassa 35 prosenttia, kun vastaavasti esimerkiksi Saksassa kasvu oli vain yhdeksän prosenttia. Kasvu aiheutti sen, että näissä maissa teollisuustuotanto ei ollut enää kilpailukykyinen ja tuotanto siirtyi maltillisen kasvun maihin. Etelä-Euroopan maiden kauppataaseet painuivat miinuksien puolelle ja aiheuttivat kauppataaseen vajeen. Samaan aikaan Saksassa kauppataaseen ylijäämä kasvoi valtavaksi. Ongelmana oli näiden kauppataaseiden välisen kuilun leveneminen. Ennen kuin huomattiinkaan, alun perin Yhdysvalloista liikkeelle lähtenyt rahoituskriisi laukaisi Euroopan romahduksen. Asuntokuplien puhkeaminen rasitti vakavasti Etelä-Euroopan maiden valtiontalouksia. Aiemmin tuotanto oli laskenut, ja nyt sen mukana sukelsi myös tulot ja työllisyys. Pian hallitukset huomasivat olevansa pulassa, kun velka ja vajeet kasvoivat ja sijoittajat alkoivat hermostua. (Krugman 2012, 194–195.)

Vaikeaa oli kaikilla Etelä-Euroopan valtioilla, mutta erityisen vaikea tilanne oli ja on edelleen Kreikalla. Kreikka kulutti yli varojensa 2000 -luvulla, mutta on sen jälkeen vähentänyt menojaan ja lisännyt veromaksuja. Se otti myös enemmän lainaa kuin sen oli mahdollista, mutta historiallisesti sen velkataakka ei ollut mahdoton. Eikä sen liiallinen velka myöskään johtanut sitä nykyiseen kriisiin. Tehdyillä säästötoimenpiteillä olisi pitänyt pystyä kääntämään alijäämä ylijäämäksi. Niin ei kuitenkaan tapahtunut, koska säästötoimien seurauksena Kreikan talous romahti vieden valtion tulot mukanaan. Krugman piti tätä euron syynä, kun se kahlitsi Kreikan taloudelliseen pakkopaitaan. Kun säästötoimenpiteet toteutetaan onnistuneesti, se tyypillisesti käsittää valuutan devalvaation, mutta siihen Kreikalla ei ollut mahdollisuutta ilman omaa valuutaa. (Krugman 2015.)

Viimeistään nyt talouskriisin edetessä on käynyt ilmi, että rahaliiton perustassa on ollut vakavia valuvikoja alusta alkaen. Etukäteen jo tiedettiin, että pelkän rahan ja rahapolitiikan yhdistäminen ilman talouspolitiikan keskittämistä olisi tuhoon tuomittua. Eurooppa ei ole kokonaisuus, se on kokoelma valtioita, joilla on yhteinen valuutta. Valtioilla on oma taloudenhoito ja omat työmarkkinat. Tämä johtuu siitä, että Euroopan yhteinen finanssipoliittinen yhteistyö on hyvin vähäistä sekä siitä, että työvoiman liikkuvuus on vähäistä. Vaikka eurooppalaisilla on ollut jo vuodesta 1992 lähtien laillinen oikeus ottaa vastaan työ mistä päin tahansa, ovat kieli- ja kulttuurierot niin suuria, että se on aiheuttanut vain vähäistä muuttoliikettä. (Krugman 2012, 191)

Itsenäinen valtio voi kääntyä keskuspankin puoleen, jos valtion velanhoidosta koituu sille ongelmia, jolloin keskuspankki voi lisätä rahan määrää tavalla tai toisella. Näin esimerkiksi Yhdysvalloissa keskuspankki Fed tekee. Yhteisvaluutassa, kun valtion velka ei ole omassa valuutassa, velkakirjoista saatavat tulot eivät jää valtion omaan kansantalouteen vaan sijoittuvat muualle euroalueelle. Velan korko nousee, jolloin velanhoidto vaikeutuu ja vaikeuksissa oleva jäsenvaltio jää EKP:n armoille, koska sen oma keskuspankki ei voi sitä auttaa. Siinä missä itsenäinen valtio voi kääntyä keskuspankin apuun, ei euromaiden valtiot voi luottaa siihen, että EKP tarjoaisi sille hätätilassa käteistä. Tällainen käteispula voi aiheuttaa maksukyvyttömyyttä, joka taas luo paniikkia sijoittajien keskuudessa, jolloin he alkavat kartella valtion joukkolainoja, mikä aiheuttaa käteispulan. Maksukyvyttömyyden pelosta tulee nopeasti oikeaa maksukyvyttömyyttä. (Harakka 2014, 76–77; Krugman 2012, 202.)

Euroopan keskuspankin periaate on, että se ei sotkeudu politiikkaan. Myös EU:n komissio on pidetty erossa EMU:n päätöksenteosta. Kukin rahaliiton jäsenmaa huolehtii vain omasta, ei yhteisestä edusta. Euron johtaminen on ulkoistettu markkinoille, muutaakaan hallitusta eurolla ei ole. Alusta alkaen eurolta on puuttunut keskusjohtoinen hallitus. Markkinoiden tehtäväksi on jäänyt oikean talouspolitiikan määrittelemineen. EMU - maiden johtajat eivät halunneet luoda talousliittoa. Syy ei ehkä kuitenkaan ollut se, että he olisivat halunneet suojella kansallista etua ja itsemääräämisoikeutta. Ehkä he tarkoituksella loivat rahaliitosta valuvikaisen, vailla talouden ohjausta ja kokonaisuuden hallintaa, kirjoitti Timo Harakka kirjassaan Suuri kiristys. (Harakka 2014, 78–81.)

4.4 Politiikka ja poliittiset päätökset

Kreikan sanottiin olevan kuin Titanic ja jäävuori, johon se törmäsi, oli rahaliitto EMU. Euroalueella tapahtuvat ylikuumenemiset ja romahdukset ovat maakohtaisia ja eriaikaisia, eivät kaikkien yhteisiä. Yhteisvaluutta ja yhteinen korko voimistaa niiden vaikutusta. Kun korko on ylikuumentuneissa maissa liian matala, voi reaalikorko olla jopa negatiivinen korkean inflaation takia. Maissa, joissa on taantuma, se vastaavasti on liian korkea. Kreikka ajautui poliittisten syiden takia vaikeuksiin keväällä 2010. (Harakka 2014, 63.)

Kreikalla oli periaatteessa vaihtoehtoja toimia, mutta käytännössä niiden toteutuminen olisi vaatinut muun muassa sääntöjen rikkomista. Kreikka olisi voinut päätyä poliittiseen ratkaisuun, jossa se olisi kytketty irti markkinoista, ja sitä olisi rahoitettu julkisilla varoilla ja poliittisesti sovitulla korolla. Silloin Kreikan olisi pitänyt keksiä, miten kiertää EMU sopimuksen bailout -kieltoa. Kreikka olisi voinut päätyä myös rahapoliittiseen ratkaisuun, jossa Kreikan velat olisi annettu yhteisvastuuseen, jolloin EKP olisi ostanut kriisimaiden velkakirjoja. Näin toimitaan Yhdysvalloissa, jossa lamaan joutunut osavaltio saa valtiolta tukea. Sitä ei voitu tehdä, koska silloin olisi pitänyt kiertää keskuspankin bailout -kieltoa. Markkinat reagoivat Euroopan poliittisiin päätöksiin eikä kyse ollut enää yhden valtion taloudesta. Rahaliitto on poliittinen yhteisö, jossa tosiasiasa sijoittajat ohjaavat päättäjien toimia. (Harakka 2014, 66–67.)

Kreikka itsenäistyi 1830 -luvulla, mutta se on ollut osallisena monissa sodissa sen jälkeenkin. Toisen maailmansodan päätyttyä Kreikassa riehui sisällissota. Samaan aikaan kun muuta Eurooppaa jälleenrakennettiin. Diktatuurisesta sotilasjuntan vallasta se vapautui vasta vuonna 1974 ja siitä lähtien se on ollut demokraattinen valtio. Poliittinen

historia on edesauttanut sitä, että Kreikan politiikka ja talouselämä ovat kietoutuneet epäterveellä tavalla yhteen. Kreikan politiikkaa pyörittävät suuret liikemiessuvut, joista osa on ollut yhteiskunnan huipulla jo ennen sotilasjunttaa ja osa on luonut omaisuutensa ja vaikutusvaltansa sotilasjuntan kaaduttua. (Remes & Ylönen 2015, 111.)

Keskeinen ongelma Kreikan politiikassa on jo pitkään ollut klientelismi. (Ks. luku 4.2.) Sitä esiintyy tyypillisesti politiikassa, hallinnossa sekä talouselämässä. Käytännössä vaalien alla poliitikko voi tarjota esimerkiksi työpaikan jonkun sukulaiselle, joka saa järjestettyä riittävästi ääniä tietyltä äänestysalueelta. Ja tämä työpaikka voidaan luoda tyhjältä. Poliitikot eivät kuitenkaan päädy oikeuteen rikkomuksistaan vaan lait muuttuvat jatkuvasti poliitikkojen kannalta suotuisiksi. Tämänkaltaiset väärinkäytökset ovat vieneet paljon rahaa ja tehneet julkisesta puolesta tehottoman. (Remes & Ylönen 2015, 112.)

Kreikkalaisten usko poliittiseen järjestelmään on heikentynyt entisestään talouskriisin aikana. Vaikka Kreikka on ollut demokraattinen tasavalta jo yli 40 vuotta, ei sen poliittinen järjestelmä toimi niin kuin sen kuuluisi toimia demokratian periaatteiden mukaisesti. Laki on ollut tarkkaa ja yksityiskohtaista, mutta sen noudattaminen ja toteuttaminen on ollut vaihtelevaa. Käytännössä myös oikeuden saaminen voi kestää tai vastaavasti sitä ei saa, kun oikeuskäsittelyt saattavat pahimmillaan kestää viidestä kymmeneen vuoteen. Jo aiemmin mainitsemani yleisradioyhtiö ERT:n lakkautus tapahtui yksipuolisella hallituksen ilmoituksella ilman, että kansalaisilla oli mitään mahdollisuuksia vaikuttaa asiaan. Kreikan perustuslaissa on määritelty pykälä, jonka mukaan hallituksen on mahdollista antaa asetus, joka on voimassa 40 päivää ja sen jälkeen parlamentin tulee se hyväksyä. Pykälä on alun perin säädetty poikkeustilanteisiin, joissa tarvitaan nopeita päätöksiä, ja joissa parlamentti ei voi toimia, kuten esimerkiksi maanjäristys. Tätä valtuutta oli kuitenkin käytetty jo pelkästään kriisin aikana 26 kertaa vuoden 2014 helmikuuhun mennessä. (Remes & Ylönen 2015, 154–155.)

Demokritus-yliopiston lakitieteen professori ja asianajaja George S. Katrougalosin mielestä tällainen poikkeussäännöksillä hallitseminen kertoo vain demokratian heikentymisestä. Demokratian tulisi olla päätöksentekoa, jossa ihmiset voivat vaikuttaa päätöksentekoon. Troikan ja Kreikan hallituksen välisiä memorandumeita on yritetty viedä lainsäädäntöön hyvin kyseenalaisin keinoin ja se on heikentänyt demokratiaa. Parlamentille on annettu iso pino tekstiä yhtenä lainkohtana joko hyväksyttäväksi tai hylättäväksi. Katrougalos kertoo yhdestä esimerkistä, jossa vuonna 2012 parlamenttiin vietiin

suuri lakiehdotus. Ehdoksi asetettiin, että ehdotus täytyy hyväksyä tai hallitus kaatuu. Ei annettu mahdollisuutta hyväksyä osaa ja keskustella osasta vaan kaikki yli 800 sivua tekstiä piti hyväksyä kerralla. Laki alensi eläkkeitä ja poisti joulun, pääsiäisen ja kesän aikana maksetut palkanlisät, jotka olivat kahden kuukauden palkan suuruisia. (Remes & Ylönen 2015, 154–155.)

Kreikassa ei ole perustuslakituomioistuinta, joten uusien lakien yhteensopivuus perustuslakiin nähdessä huomioidaan vasta sitten, kun lakeja aletaan soveltaa. Lisäksi kriisin alkuvuosina ajateltiin tilanteen olevan ohimenevä, jonka vuoksi lakejakin voitaisiin tulkita joustavammin. Näiden syiden vuoksi kriisin alkuvuosina Kreikan oikeusistuimet eivät ottaneet voimakkaasti kantaa hallituksen lakiehdotusten ja toimenpiteiden perustuslailisuuteen. Nykyään Kreikassa on jo oikeuden päätöksiä, joilla on pystytty toteamaan toimenpiteitä perustuslainvastaiseksi ja ne on pystytty estämään. (Remes & Ylönen 2015, 155–156.)

Ennen talouskriisiä vuonna 2006 yli puolet kreikkalaisista oli tyytyväisiä EU:n demokration tasoon, kun vuonna 2013 luku oli enää yksi neljäsosa. Kriisi on vaikuttanut selvästi myös kansalaisten mielipiteisiin demokration toimivuudesta. OECD:n mukaan kreikkalaisten luottamus maan hallitukseen on pudonnut vuosien 2007 ja 2012 välisenä aikana lähes 30 prosenttiyksikköä. (Remes & Ylönen 2015, 156.)

4.5 Troikka ja vastuuttomat lainanantajat

Talousnobelisti ja Maailman pankin entinen pääekonomisti Joseph Stiglitz mieltää tiukan talouskurin Kreikan nykyisten ongelmien syyksi. Hänen mukaansa Kreikka on pistetty liian lujille. Stiglitz kritisoi myös troikan toimia kriisin hoitamiseksi kovin sanoin. Erityisesti Stiglitz arvostelee Kreikalle esitettyjä lainaehtoja, joissa ei hänen mielestään ole mitään järkeä niin Kreikan kuin velkojienkaan kannalta. Kreikka ei todennäköisesti pysty vastaamaan sille asetettuihin tiukkoihin ehtoihin, jolloin vaatimuksia kiristetään entisestään. Stiglitz muistuttaa, että mitä syvemmälle taantumaan Kreikka vajoaa, sitä todennäköisemmin se ei pysty vastaamaan veloistaan. Stiglitzin mukaan rakenteellisia uudistuksia tarvitaan, mutta liiallinen määrä uudistuksia aiheuttaa sen, ettei Kreikan todellisiin ongelmiin puututa lainkaan. (Incoronato 2015.)

IMF:n jäsenillä oli Kreikan tukeen liittyviä epäilyksiä jo vuonna 2010, kun IMF kokoontui neuvottelemaan Kreikan ensimmäisestä tukipaketista. Sen mielestä Kreikka ei tulisi

selviytymään lainaohjelmasta. Eräs vanhempi IMF:n ekonomisti onkin myöntänyt, että heidän toimensa pahensivat Kreikan tilannetta, eli tilannetta, jossa jo valmiiksi maksukyvyttömälle valtiolle lainataan rahaa. Monista huolestuneista päättäjistä huolimatta silloinen pääjohtaja Dominique Strauss-Kahn ja joukko hänen neuvonantajiaan kuitenkin pelkäsivät Kreikan uhkaavan euroalueen rahoitusjärjestelmää jos sitä ei auteta. Varatoimitusjohtaja John Lipsky teki ryhmälle selväksi, että oli vain yksi vaihtoehto ja sen oli onnistuttava. Kreikan tukipakettien vuoksi IMF on joutunut muuttamaan omia sääntöjään, koska se on aiemmin kieltäytynyt lainaamasta rahaa valtiolle, joka on arvioitu maksukyvyttömäksi. (Kyriakidou & Schneider & Wroughton 2015.)

Kreikkalaisia on autettu paljon ja yhteensä Kreikka on saanut tukia 240 miljardia, mutta arvioiden mukaan siitä on päätyttyä vain noin kymmenen prosenttia Kreikan valtionbudjettiin ja rakenneuudistuksiin. Suurin osa rahoista on mennyt saksalaisille ja ranskalaisille pankeille, joita on pitänyt pääomittaa, jotta ne voitaisiin pelastaa. Pankkien pelastaminen on tärkeää siksi, että ne voisivat jatkossakin luotottaa yksityishenkilöitä sekä yrityksiä. Samaan aikaan kun Kreikkaa on autettu tukipakettien muodossa, on sieltä virrannut rahaa kansainvälisille rahoittajille. Velkojiksi tulivat sen sijaan IMF, yksittäiset euromaat ja Euroopan rahoitusvakausväline ERVV. Tämä on taannut sen, että Eurooppa on välttynyt rahaliiton hajoamiselta. Vastuuttomat lainanantajat kuten saksalaiset ja ranskalaiset pankit eivät joutuneet vastuuseen holtittomasta luotottamisesta vaan maksajiksi joutui koko euroalue. (Vaalisto 2015b.)

Saksalaiset ja ranskalaiset pankit olivat ennen euroa tilanteessa, jossa niillä oli enemmän rahaa pankeissaan kuin niillä oli kotimaisia rahoituskohteita. Eurosta tuli ratkaisu niiden ongelmaan, ja kun euroalue tarjosi kansainvälisille pankeille rajattomasti uusia rahoituskohteita lähes riskittä, tuli Kreikasta ja muista kasvumaista eli nykyisistä kriisimaista niiden rahoituskohteita. Korot näissä kriisimaissa olivat korkeammat kuin Saksassa tai Ranskassa ja sen vuoksi sinne virtasi lainarahaa. Korot laskivat sitä mukaan kun Kreikkaan virtasi lainarahaa ja EKP laski ohjaukorkoiaan. (Hurri 2015.)

Euron alkuvuodet olivat Kreikalla valoisat, sen talous kasvoi nopeaan tahtiin ja tulevaisuus näytti valoisalta. Maahan virtaava lainaraha kiihdytti talouskasvua entisestään, vaikka samalla syntyikin valtava velkakupla sekä Kreikkaan että muualle kasvumaihin. EKP, komissio ja niiden vanavedessä pankit sulki silmänsä riskeiltä ja pitivät talouskasvua ja korkojen laskua merkinä euron onnistumisesta. Talouskriisin alku muutti kaiken ja tilanne kääntyi pääläelleen. Euroalueen kasvumaista tuli maita, jotka piti pe-

lastaa ja suurimmista rahoittajista, eli Saksan ja Ranskan pankeista, tuli pian suurimpia velkojia. (Hurri 2015.)

5 Johtopäätökset

5.1 Vaikutukset kreikkalaisiin sekä euromaihin

Kreikassa tehdyt säästöleikkaukset ovat olleet suurin supistus, jota länsimaissa on toteutettu sotien jälkeen. ”Oikeutta ruokaan, veteen, asianmukaiseen asumiseen ja työhön reiluilla ja tasapuolisilla ehdoilla ei pitäisi heikentää kiristystoimien toimeenpanolla” (Harakka 2014, 152.) YK:n ihmisoikeuskomission asiantuntija varoitti säästöleikkausten vaarantavan kreikkalaisten ihmisoikeudet. Lisäksi epävarmuus tulevaisuudesta on jokapäiväisenä taakkana. Tietämättömyys tulevaisuudesta on yksi pahimpia psykologisia mielentiloja. (Harakka 2014, 152 & 167.)

Monet kreikkalaiset ovat menettäneet työpaikkansa leikkauksien vuoksi. Vuonna 2011 loppuvuodesta työttömyysprosentti oli lähes 20 prosenttia, kun se kolme vuotta aiemmin oli vain 6 prosenttia. Nyt tuo luku on jo noin 25 prosenttia. Jos mahdollista, vielä epätoivoisempi tilanne on Kreikan 15–24-vuotiailla nuorilla, joista lähes joka toinen on työtön, mutta vain murto-osa on oikeutettu työttömyyskorvauksiin. Ne onnekkait, jotka ovat saaneet pitää työnsä, ovat joutuneet sopeutumaan palkan leikkauksiin. Leikkaukset maksavat kreikkalaiselle perheelle 5 600 euroa vuodessa, mikä on 14 prosenttia käytettävissä olevista tuloista, käy ilmi Financial Timesin tekemästä laskelmasta. Punaisen ristin teettämän tutkimuksen mukaan suurin osa Kreikan työttömistä nuorista muuttaa takaisin vanhempiensa luokse ja osa on lähtenyt maanpakoon. Sen lisäksi, että osa nuorista lähtee työvoimaksi muualle, on syntyvyys pienentynyt kriisivuosina peräti viidenneksellä, koska lapsiin ei ole varaa. Leikkaukset ovat vaikuttaneet suuresti myös ostovoiman vähenemiseen, koska kreikkalaisista 73 prosenttia jättää kaiken muun paitsi välttämättömyydet ostamatta. (Harakka 2014, 147–165; Kreikan työttömyys paheni. 2015.)

Pääasiallinen leikkauskohde on ollut julkiset sosiaalipalvelut. Troikan tavoitteena onkin ollut terveystulujen pitäminen alle kuudessa prosentissa bruttokansantuotteesta. Vuosien 2009 ja 2011 välisenä aikana julkisten sairaaloiden määrärahoista leikattiin neljännes, mikä aiheutti kestävämmät potilasjonot. Terveysmenoja leikattiin kolmannek-

sella siitä huolimatta, että kovat huumeet olivat yleistyneet edellisvuodesta 20 prosentilla ja vakavat sairaudet, kuten malaria ja HIV, lisääntyneet. Maahanmuuttajia varten alun perin perustetun ilmaisklinikan asiakkaista jo kolmasosa on kreikkalaisia. Suurella osalla potilaista ei ole varaa ostaa lääkärin määräämiä lääkkeitä. Surullisin esimerkki tästä on 77-vuotias Dimitris Christoulas, joka ampui itsensä Kreikan parlamenttitalon aukiolla, koska hänen saamansa eläke ei riittänyt lääkkeisiin. Eläkeläisistä lähes puolet elää köyhyysrajan alapuolella. Euroopan komission määrittelemä köyhyysraja on 60 prosenttia keskimmäisen tulonsaajan nettotuloista. Itsemurhien määrä on kaksinkertaistunut vuosien 2007 ja 2011 välisenä aikana. (Harakka 2014, 153–158; Tilastokeskus 2009.)

VäkivaltaisuuDET ovat lisääntyneet kaikkialla Kreikassa ja etenkin levottomuus maahanmuuttoa kohtaan on lisääntynyt säästöleikkauksien myötä. Väkivalta ja etenkin murhat ovat kaksinkertaistuneet. Lokakuussa 2013 troikan jäsenet saapuivat Ateenaan tarkoituksenaan arvioida säästöohjelman etenemistä. Vierailun jälkeen he ilmoittivat, että seuraavana vuonna sosiaali- ja terveystalouden leikataan vielä 2,7 miljardia euroa lisää. (Harakka 2014, 165–166.)

Kreikan talouskriisistä on tullut koko euroalueen ongelma. Monet euromaat ovat lainanneet suuria summia Kreikalle ja muille ylivelkaantuneille kriisimaille. Kreikan taloudellisen tilanteen huomioon ottaen ei ole ollenkaan varmaa, pystyykö Kreikka maksamaan velkojaan takaisin. Onkin ollut paljon keskustelua siitä, tulisiko Kreikkaan edelleen lainata lisää rahaa, vaikka ei ole takuita, että se pystyy suoriutumaan edellisistäkään veloista. Toisaalta taas, Kreikkaa ei voida jättää oman onnensa nojaankaan, koska se horjuttaisi yhteisvaluutan tulevaisuutta. Suomi on saanut maailmalla paljon kritiikkiä, koska se ei ole ollut suostuvainen myöntämään Kreikalle enempää lainarahaa. Suomi ei kuitenkaan ole ainoa tiukkaa linjaa vetävä euromaa vaan noin puolet euroalueeseen kuuluvista maista on samoilla linjoilla. Euroliitosta ulkopuolelle jäivät heti alussa muun muassa Ruotsi ja Tanska. Heidän kansalaisensa uskoivat enemmän vanhaan valuuttaansa kuin euroon. Sillä he pelastivat itsensä ylivelkaantuneiden EMU –maiden auttamiselta. (Lassi 2015.)

Myöskään Saksassa ei Kreikan kolmannen tukipaketin toteutuminen ollut varmaa, ja se on kiristänyt Kreikan ja Saksan välejä. Kreikan pääministeri Tsipras on arvostellut Saksaa sen tiukoista säästöehdoista lainan saamiseksi. Tsipras katsoo, että tiukat säästöehdot heikentävät kansalaisten elinoloja entisestään. Tsipras onkin toistuvasti ilmoitta-

nut pyrkivänsä eroon tukiohjelmasta. Myös Yhdysvaltojen presidentti Barack Obama on antanut palautetta Saksan liittokansleri Angela Merkelille siitä, että taantumassa olevia maita ei voi säästöillä kurittaa loputtomiin. Jo aiemmin Kreikka on vaatinut Saksaa maksamaan toisen maailmansodan aikaisia sotakorvauksia yhteensä 279 miljardia euroa. Toistaiseksi Saksa ei ole lupautunut maksamaan ja on pitänyt vaatimuksia tyeperinä. (Ovaskainen 2015; Kreikka vaatii Saksalta. 2015.)

5.2 Olisiko kriisi voitu estää?

Yksi asia, joka varmasti herättää kysymyksiä ja pohdintoja on se, olisiko Kreikan kriisi voitu estää. Kreikan taloudellinen kriisi koskettaa monia valtioita Kreikan lisäksi, ja siitä syystä tosiasiat halutaan tunnistaa ja varmistaa, ettei vastaavaa ainakaan enää pääse tapahtumaan. Siitä huolimatta on mahdotonta varmuudella tietää, olisiko kriisiä voitu estää, vaikka asiat olisi tehty toisin. Uskon, että Kreikan taloudellinen tilanne ei olisi ainakaan näin lohduton kuin se nyt on.

Talous- ja rahaliittoa ja sen myötä euroa perustettaessa hätäiltiin ja ne toteutettiin ilman huolellista suunnittelua niiden jäädessä vajavaisiksi, vaikka tiedettiin, ettei maailman historia tunne onnistuneita valuuttaliittoja itsenäisten valtioiden välillä. Historia osoittaa, että valuuttaliitot ovat epäonnistuneet muun muassa rahapolitiikassa, kilpailukyvyssä ja tuotannossa. Mielestäni on uskomatonta, että tätä nykyistä rahaliittoa ei suunniteltu paremmin, vaikka historiassa on epäonnistuneita valuuttaliittoja ja niissä ilmenneet epäkohdat tunnetaan. Ottaen huomioon sen, ettei Euroopalla ollut koskaan edes valmiuksia yhteiselle valuutalle, on käsittämätöntä, miksi valuuttaliitto edes luotiin varoitteluista huolimatta ja etenkin, miksi se luotiin huolimattomasti valuvikaiseksi. Ihmetystä herättää myös se, miksi Kreikka liittyi euroon, ja vielä enemmän se, miksi se otettiin mukaan.

Kreikalle tämä ei ole ensimmäinen rahaliitto, jossa se on kohdannut ongelmia. Vuonna 1908 Kreikka erotettiin latinalaisesta rahaliitosta, koska se sortui omin päin vähentämään kullan osuutta omissa kolikoissaan. Kiinnostavaa olisi tietää, miksi Kreikka halusi liittyä euroon. Mitkä olivat sen motiivit, ja mitä se kuvitteli hyötyvänsä eurojäsenyydestä. Kreikalla on jo aiempaa kokemusta löyhästä taloudenpidosta, ja se onkin tehnyt maailman historian ensimmäisen valtiollisen konkurssin. Lainansa se on jättänyt maksamatta jo viisi kertaa vuodesta 1825 lähtien. Tässä taloudellisessa ahdingossa se ei missään nimessä ole siis ensimmäistä kertaa. Miksei Kreikka ole oppinut mitään ai-

emmista virheistään, vaan se on taas käynyt lähellä konkurssia ja sen tulevaisuus näyttyy epävarmana? Kreikkalaiset eivät ole olleet suostuvaisia kaikkiin säästöleikkauksiin, joka on ymmärrettävää. Olisi silti mielenkiintoista kuulla, mitä heidän mielestään pitäisi tehdä, jotta Kreikan taluskriisi saataisiin kuriin.

Ihmetystä herättävät Kreikan eurojäsenyyden motiivit, mutta vielä enemmän hämmennystä aiheuttavat syyt, miksi Kreikka hyväksyttiin euron jäseneksi. Alusta alkaen on tiedetty, että Kreikka väärensi talouslukujaan, jotta rahaliiton ehdot täyttyisivät ja se hyväksyttäisiin osaksi euroa. Se siis hyväksyttiin jäseneksi, vaikka tiedettiin, ettei se täytä rahaliiton edellyttämiä kriteereitä. Mielestäni yhteisen valuutta-alueen jäsenet olisi pitänyt valikoida tarkemmin eikä haalia jäseniä millä hinnalla hyvänsä kuten Euroopan yhteisö teki ottamalla jäseniksi sellaisiakin valtioita, joilla ei ollut siihen resursseja. Sitä olisiko Kreikka tässä nykyisessä tilanteessa ilman euroon liittymistä, voi vain arvailla, mutta itse uskon, että olisi. Eurosta jättäytyminen ei olisi poistanut sitä ongelmaa, että Kreikka on huono taloudenpitäjä, vaikka euro mukanaan on tuonutkin osan ongelmista. Olisiko kriisi voitu estää, jos Kreikka ei kuuluisi euroon ja sillä olisi käytössään sen vanha valuutta Kreikan drakma? Hankala sanoa, mutta se olisi ainakin luonut liikkumavaraa Kreikalle, joka olisi voinut devalvoida valuuttansa. Mielenkiintoista olisi kuulla, katuvatko kreikkalaiset euroon liittymistä.

Toinen talous- ja rahaliittoon jäseneksi pääsyn kriteereistä on se, että valtion julkinen velka ei ylitä sallittua 60 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Kreikan valtion talous on ollut alijäämäinen jo kolme vuosikymmentä, ja sen julkinen velka on ollut yli sallitun rajan jo 1990 -luvulta lähtien. Siitä huolimatta se pääsi jäseneksi. Merkittävä tekijä taluskriisin pahenemisessa oli se, että talous- ja rahaliiton sääntöjä ei noudatettu. No bailout -sääntö eli avustamiskielto on yksi rahaliiton tärkeimmistä säännöistä, mutta sitä ei ole noudatettu.

Vakaus- ja kasvusopimuksessa määritellään edellä mainitun 60 prosentin rajan lisäksi vuosittaiseksi budjetin alijäämärajaksi kolme prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Isot eurovaltiot Saksa ja Ranska ovat jatkuvasti ylittäneet kyseisen rajan ilman sanktioita. Säädöksiä ja kriteereitä määritellään, mutta jos niitä ei noudateta, niin mitä hyötyä niistä silloin on? Niistä aiheutuu enemmänkin haittaa kuin hyötyä, kun valtioiden kesken syntyy moraalikato. Sitä mitä isot valtiot tekevät edellä, sitä pienet tekevät perässä seurauksista riippumatta. Rahaliitossa tiedettiin, että yhdenkin valtion huonosti

toteutettu talouspolitiikka voi vaarantaa muiden valtioiden menestyksen, mutta EU:n sääntöjä ei silti noteerattu.

Miksi Kreikka ei reagoanut aiemmin sen budjetin alijäämän paikkaamiseen vaan se antoi tilanteen jatkua ja pahentua. Se olisi voinut myydä esimerkiksi saariaan tai muuta omaisuuttaan, koska pitkään jatkunut alijäämä aiheuttaa velkaantumista. Samaan aikaan kun Kreikka neuvotteli troikan kanssa alijäämänsä kuomisesta, se käytti aseostoihin yli miljardi dollaria. Miksei Kreikan hallitus herännyt vielä siinäkin vaiheessa pohtimaan tilannetta ja mahdollisia seurauksia. Vaikuttiko moraalikato Kreikkaankin niin, että se luuli voivansa tehdä mitä vain seurauksista välittämättä vai kuvitteliko se, että Eurooppa pelastaa sen tiukan paikan tullen.

Kreikan olisi pitänyt heti alussa tunnustaa tosiasiat ja ottaa apua vastaan EU:lta eikä vasta sitten, kun se oli jo ylivelkaantunut valtio ja sen valtionlainat kuuluivat roska-lainaluokkaan. Kun Kreikka vihdoinkin tunnusti tarvitsevansa apua, alettiin ensimmäistä tukipakettia suunnitella. Saadakseen tukipaketin troikka vaati Kreikkaa toteuttamaan mittavia leikkauksia ja säästöjä. Olisiko Kreikka säästynyt vähemmällä kurinpidolla, jos se olisi aiemmin tunnustanut tosiasiat ja ottanut apua heti vastaan, voidaan vain arvuutella.

Useat asiantuntijat ovat ihmetelleet, miksei Kreikkaa päästetty velkajärjestelyyn jo keväällä 2010, kun epätoivoinen tilanne Kreikan talouden tilasta alkoi selvitä. Lainojen osittainen mitätöiminen olisi helpottanut Kreikan tilannetta ja sillä olisi ollut mahdollisuudet selviytyä veloistaan. Tällöin myös sijoittajat olisivat joutuneet kantamaan vastuunsa holtittomasta luotonannostaan. Osa valtioista kuten Saksa ei kuitenkaan suostunut Kreikan lainojen mitätöintiin, vaikka se oli euron alkuaikoina lainannut suuret määrät rahaa Kreikalle. Saksa ei ole myöskään suostunut maksamaan Kreikalle sodan aikaisia sotakorvauksia. Mielestäni Saksan ja muidenkin luotonantajien olisi pitänyt kantaa vastuunsa holtittomasta lainaamisesta, esimerkiksi juuri mitätöimällä osa Kreikan velasta. Kreikan velkaantuminen on monen asian summa eikä Kreikka missään nimessä ole syytön taloudelliseen ahdinkoonsa, mutta mielestäni on väärin, että se joutuu yksin vastamaan seurauksista, kun se ei ole ainoa syyppä tilanteeseen.

5.3 Mitkä ovat Kreikan vaihtoehdot nyt?

5.3.1 Grexit ja uuden valuutan käyttöönotto

Kreikan ympärillä on viime vuosina keskusteltu paljon siitä, tulisiko Kreikan erota eurosta vai jäädä euroon ja yrittää toteuttaa elvyttämistoimenpiteitä. Kreikassa on jo nyt toteutettu paljon leikkauksia, joita troikka on Kreikalta vaatinut tukipakettien saamiseksi. Rankat leikkaukset ovat koetelleet Kreikkaa ja etenkin sen kansalaisia, ja nyt valtio onkin ollut haluton tekemään enää enempää leikkauksia.

Greece exit eli Grexit -termi tarkoittaa Kreikan eurosta eroamista. Citigroupin ekonomisti Ebrahim Rahbari on kollegoineen tiedettävästi luonut Grexit -termin vuonna 2012. Tuolloin ekonomistit arvioivat Kreikan euroeron tapahtuvaksi 50 prosentin todennäköisyydellä, ja vuoteen 2014 mennessä todennäköisyys oli jo 90 prosenttia. Kesällä 2015 ennen Kreikan kansanäänestystä oli pelkona, että jos kansa äänestää velkojien ehdotuksia vastaan, päätyisi Kreikka lopulta euroeroon. Ekonomistit sanoivat sen olevan todennäköistä mutta aikaa vievää. Enemmistö kansasta äänesti velkojia vastaan, mutta se ei ole ainakaan vielä aiheuttanut Kreikan eroa eurosta. (Grexit- termin isä. 2015.)

Jos Grexit toteutuisi, tulisi Kreikan ottaa kokonaan uusi valuutta käyttöön tai palata drakmaan. Ekonomistit ovat arvelleet drakman arvon olevan noin puolet euron arvosta, jolloin kreikkalaisten säästöt puolittuisivat, vaikka he maksaisivat velkojaan euroissa. Arvon pudotus taas aiheuttaisi sen, ettei kreikkalaisilla olisi sitäkään vähää rahamäärää enää jäljellä. Jos Kreikka eroaisi eurosta, se olisi ensimmäinen valtio, joka on lähtenyt yhteisvaluutasta. Miten se määrittelisi uudelle valuutalle valuuttakurssin, on täysin epäselvää. Kreikkalaiset ovatkin nostaneet käteistä rahaa automaateista vielä kun se on jonkin arvoista. Viisi miljardia euroa nostettiin pelkästään toukokuussa 2015. Kreikkalaiset piilottivat käteistä kaikkialle mihin vain pystyivät. (Chung & Craw & Agencies 2015.)

Vaikkakin on olemassa riski uuden valuutan inflaatiosta, matalampi vaihtokurssi voisi auttaa maan talouden uudelleenkäynnistymisessä. News.com.au:n artikkelin mukaan australialainen ekonomisti Tim Harcourt on todennut, että lyhyellä aikavälillä se olisi shokki, mutta lopulta se olisi oikeastaan aika hyvä asia Kreikalle, koska se tekisi siitä erittäin edullisen paikan. Edullinen hintataso taas mahdollistaisi Kreikan kaupankäynnin sekä turismin kasvun. Toisen australialaisen ekonomistin Dr. Melatoksen mielestä

kaikki vaihtoehdot ovat huonoja, mutta tässä tilanteessa paras vaihtoehto on lähteä eurosta ja ottaa oma valuutta käyttöön. Monet ekonomistit ovat samaa mieltä hänen kanssaan siitä, että pitkällä aikavälillä Kreikan siirtyminen omaan valuuttaan olisi paras vaihtoehto sille. (Chung ym. 2015.)

Tärkein ominaisuus toimivassa valuuttaunionissa on se, että maiden välisissä kaupoissa ei ole valuuttakurssiriskiä. Minkä tahansa valtion ero valuuttaunionista aiheuttaisi valuuttaunionin uskottavuudelle vakavat seuraukset. Jos valuuttaunionista eroaminen olisi mahdollista, se ei enää ajaisi asiaansa valuuttakurssiriskittömänä valuuttaunionina. Kreikan lähtö saattaisi kannustaa muitakin valtioita tekemään samoin, mikä taas olisi ensimmäinen askel euron hajanaisuudelle. Saksan yhden suurimman pankin ING-DiBa:n pääekonomisti totesi, että yhdenkin perheenjäsenen menetys avaisi lopulta Pandoran lippaan. (Kennedy 2015; Holm & Huovari & Lahtinen 2013, 86–87.)

Euroalueen kokoon suhteutettuna pieni ja taloudeltaan vahva valtio voisi todennäköisesti erota eurosta hallitummin kuin heikko maa. Vahvan maan eroaminen ei aiheuttaisi niin suurta valuuttakurssin arvon laskua kuin heikko maa, jolloin se ei yhtä helposti joutuisi maksukyvyttömäksi velkojensa kanssa. Jos taas joku euroalueen suurista maista kuten Saksa, Italia, Ranska tai Espanja eroaisi eurosta, tarkoittaisi se todennäköisesti koko euroalueen hajoamista. Näiden euromaiden välinen riippuvuus on niin suuri, että se todennäköisesti aiheuttaisi hallitsemattoman ketjureaktion, jota euroalue ei kestäisi. (Holm yms. 2013, 88–89.)

5.3.2 Valtion omaisuuden myynti ja palveluiden yksityistäminen

Kreikalta vaadittiin 50 miljardin yksityistämisrahastoa jo vuonna 2010 ensimmäisen tukipaketin yhteydessä. Tavoite perustui IMF:n arvioon, mutta jo kaksi vuotta myöhemmin tavoitesummaa oli laskettu 23 miljardiin euroon. Omaisuutta Kreikan valtiolla on 300 miljardin euron edestä. Omaisuuden arvo on kolme kertaa sille luvattujen hätälainojen verran. Omaisuuden myynti ei ole kuitenkaan niin yksinkertaista. Kreikan rooli suurena omistajana on syvään juurtunut, ja osansa vastustukseen on tuonut nykyhallinto, joka vastustaa valtion omaisuuden myyntiä. Valtaan päästyään Syriza jähdytti Pireauksen sataman yksityistämishankkeen, joka oli merkittävä askel valtion yksityistämisisissä. Valtio omistaa satamasta 67 prosenttia. Sataman markkina-arvo on tällä hetkellä noin 330 miljoonaa euroa. Valtio omistaa monista eri alan yhtiöistä osuuksia. Yhtiöiden ohella se voisi myydä lentokenttiä, maa-alueita ja kiinteistöjä. Kreikka myy

myös pikkusaariaan, joista halvimmat maksavat muutamia miljoonia euroja. (Soisalon-Soininen 2015.)

Troikka on vaatinut mittavia yksityistämishjelmia muun muassa Espanjalta, Portugalilta, Irlannilta ja Kreikalta. Kreikassa ne on kuitenkin viety kaikkein pisimmälle. Kreikka on sitoutunut memorandumissaan leikkaamaan julkista omaisuuttaan yhteensä 50 miljardin euron edestä. Yksityistämishjelman tavoitteena on saavuttaa yksityistämisiä 45 miljardin euron edestä vuoteen 2020 mennessä. Myöhemmin tavoitetta on laskettu epäonnistuneiden yksityistämisten vuoksi. Osa yksityistämiskohteista on ennalta määrätty memorandumissa. Niihin lukeutuu muun muassa energiayhtiöitä sekä Ateenan ja Thessalonikin vesilaitokset. Nämä palvelut ovat kuitenkin välttämättömiä yhteiskunnan kannalta eikä niiden yksityistäminen ole inhimillistä, koska usein tällaisten luonnollisten monopolien hinnat nousevat kohtuuttomasti ja maksajiksi joutuivat kansalaiset. (Remes & Ylönen 2015, 129–130.)

Yksityistämistä on historiassa huonoja kokemuksia. IMF ja Maailman pankki toteuttivat yksityistämishjelmia Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa 1980 -luvulla huonolla menestyksellä. Peruspalveluita kuten esimerkiksi vesihuoltoa yksityistettiin, joka johti siihen, että hinnat nousivat kohtuuttoman korkeiksi. Euroopan komission mukaan yksityistämiset auttavat vähentämään valtion julkista velkaa ja ne lisäävät yhtiöiden tehokkuutta ja kansantalouden kilpailukykyä. EU:n sääntöjen mukaan komission ei tulisi ottaa kantaa siihen, tulisiko yhtiön olla yksityisessä vai julkisessa omistuksessa. Yleistäminen tässä tapauksessa ei muutenkaan toimi, koska sen hyödyistä ja haitoista on mahdotonta tehdä yleistyksiä. Yksityistämisiä varten luotiin instituutio Hellenic Republic Asset Development (HRAFD), jonka tehtävänä on kohteiden myynti. Sen entinen pääjohtaja Costas Mitropoulos on todennut, että yksityistämisiä ei tulisi tehdä keskellä kriisiä, kun talous menee kovaa vauhtia alaspäin. (Remes & Ylönen 2015, 129–132.)

Kreikka usein toimii yksityistämisisä suuren paineen alla ja ostajaehdokkaat tietävät sen. Kreikalle se tarkoittaa sitä, että sen on äärimmäisen vaikea neuvotella sille hyvää sopimusta etenkin nyt, kun hinnat ovat laman aikana romahtaneet. Kun päätöksiä joudutaan tekemään kiireessä ja paineen alla, ei aina välttämättä osata punnita kaikkia vaihtoehtoja riittävän huolellisesti. Osa myydyistä kohteista aiheuttaa nyt käyttömaksuja, vaikka ne myytiin nimenomaan tuottamaan valtiolle tuloja. Ennen ne tuottivatkin valtiolle tuloja. Osa memorandumissa määritellyistä kohteista on vienyt Kreikan valtiolta tuottoisia kohteita. Yksi esimerkki tällaisesta tuottoisasta kohteesta on kansallinen

vedonlyöntiyhtiö OPAP. Vuonna 2013 Kreikka myi kolmasosan yhtiöstään 652 miljoonalla eurolla. Sen jälkeen yhden osakkeen hinta on noussut jo kaksinkertaiseksi. Myymällä OPAP:n Kreikka menetti sen vuosittaiset tuotot. Vuonna 2012 nettovoitto oli yli 110 miljoonaa euroa, vaikka oli lama ja Kreikassa oli juuri otettu käyttöön 30 prosentin arpajaisvero. Vuotta aiemmin voitto oli yli 370 miljoonaa. (Remes & Ylönen 2015, 130–132.)

Kreikka on myynyt myös arvokkaita maa-alueitaan. Yksi näistä maa-alueista oli Ateenan kantakaupungissa sijaitseva Hellenikonin hylätty lentokenttä. Se kattaa kolmasosan koko Ateenan pinta-alasta ja sillä on kilometreittäin rantaviivaa. Sillä oli muutamia ostajaehdokkaita, mutta lopulta se myytiin sijoittajaryhmälle, jossa on kreikkalainen yritys Lamda Development ja kaksi muuta aasialaista sijoittajaa. Kreikan valtio myi 30 prosenttia sen alueesta ja loppuosan se vuokrasi 99 vuoden pituisella vuokrasopimuksella. Alun perin vaadittiin, että ostaja kehittää aluetta kokonaisuutena, ja siihen olikin kaavailtu laajoja viheralueita. Myöhemmin ostajalle annettiin kuitenkin lupa pilkkoa alue pienempiin kokonaisuuksiin. Sen jälkeen ostaja myi ne kovaan hintaan. Ihmetystä on herättänyt se, miksei Kreikka itse pilkkonut ja myynyt alueitaan. Hinta oli 915 miljoonaa euroa, mitä pidetään äärimmäisen huonona. (Remes & Ylönen 2015, 131.)

Sen lisäksi, että Kreikka on yksityistänyt peruspalveluita ja maa-alueitaan, on se myös yksityistänyt luontoalueita. Maailman luonnon säätiö WWF on kritisoinut Kreikkaa ja varoittanut sitä tuhoamasta rantojaan kuten Espanja teki. Kreikalta on myös pyydetty, että sen arvokkaita arkeologisia kohteita ja museoita ei yksityistettäisi. Vaikka komissio onkin ollut yksityistämisten puolella ja uskoor sen olevan keino parantaa julkisen sektorin tehokkuutta, lukuisat esimerkit ovat puhuneet puolestaan. Yksityistämisten on todettu heikentävän palveluita, kuten kävi Thessalonikin vesilaitoksen yksityistämisen jälkeen. Joitakin yksityistämisiä epäillään myös laittomiksi. Esimerkiksi Ateenaan vesilaitoksen yksityistäminen on keskeytetty, koska se on todettu perustuslain vastaiseksi. (Remes & Ylönen 2015, 133.)

5.3.3 Lainojen uudelleenjärjestely

Kansainvälinen valuuttarahasto vaati jo vuoden 2015 kesällä Kreikalle velkahelpotuksia edellytyksenä sille, että se osallistuisi Kreikan kolmanteen tukipakettiin. IMF:n mukaan Kreikalla ei ole mitään mahdollisuuksia maksaa velkaansa nykyisillä ehdoilla, ja se onkin vaatinut Kreikalle joko velkaleikkauksen tai muutoksia velkaehtoihin. Käytännössä

kuitenkin velan nimellisarvon leikkaus on poliittisista syistä mahdotonta, joten ainoaksi vaihtoehdoksi jäisi silloin velan maksuaikojen pidentäminen. IMF:n esittämässä ehdotuksessa Kreikka alkaisi lyhentää velkaansa vasta 2030 -luvulla, mikä tarkoittaisi sitä, että Kreikka maksaisi viimeisen lainaeränsä euromaille vuonna 2080. Maksuaikojen pidentäminen takaisi todennäköisesti Kreikalle velkakestävyuden. Jos euromaat suostuvat IMF:n vaatimukseen, se tarkoittaisi Kreikalle mittavia velkahelpotuksia. Käytännössä IMF:n vaatimus näin suuresta maksuajan pidennyksestä tarkoittaisi epäsuoraa velkaleikkausta ja Kreikka saisi lähes kokonaan velkansa anteeksi. (Hartikainen 2015.)

Kreikan velkoja leikattiin jo vuonna 2012 joukkovelkakirjoja vaihtamalla, mutta se osoitautui riittämättömäksi toimenpiteeksi. Kreikan tulee toteuttaa siltä vaaditut toimenpiteet kuten eläkejärjestelmän muutokset sekä budjettileikkaukset osana kolmatta tukipakettia ennen kuin velkaehtojen helpotuksista voidaan alkaa neuvottelemaan. IMF ja euromaat ovat enimmäkseen samaa mieltä siitä, miten Kreikan velkoja leikataan, mutta epäselvää vielä on, kuinka paljon velkaa todellisuudessa leikattaisiin. Myös ajoitus on herättänyt huolta luotonantajissa. He pelkäävät, että jos Kreikka saa velkahelpotuksen määrästä kaiken etukäteen, se laiminlyö sopimuksia olemalla varmaton taloutensa kanssa ja hidastelemalla uudistuksien toteuttamisissa. (Pian aletaan leikata. 2016.)

Euroalueen johtajat ovat yhtä mieltä siitä, että nykyinen velkataso on aivan liian korkea Kreikalle. Siitä huolimatta he eivät ole suostuneet leikkaamaan Kreikan velkaa. Euroalueen johtajien mielestä bruttorahoitustarpeet tulisi pitää alle 15 prosentissa bruttokansantuotteesta. Siten pystyttäisiin varmistamaan velan kestävyys. Valtiolla tulisi olla bruttorahoitustarpeita sen verran, että se saa rahoitettua alijäämän, korkomaksut sekä erääntyvät velat. Kun rahamäärä ylittää 15 prosenttia bruttokansantuotteesta, velkojat leikkaavat velkoja siirtämällä muun muassa eräpäiviä ja korkomaksuja tulevaisuuteen. Tämä voitaisiin käytännössä toteuttaa korkojen maksuja jäädyttämällä, erääntyvien velkojen eräpäiviä siirtämällä sekä sitomalla velkojen takaisinmaksut taloudelliseen kasvuun. Oikein suunniteltuna ja toteutettuna se tekisi velkataakasta kestävämmän, muttei kuitenkaan vaikuttaisi velan nimellisarvoon. (Pian aletaan leikata. 2016.)

Kreikka halusi velkahelpotuksen jo helmikuussa 2016. Kreikan valtiovarainministeri Euklid Tsakalotos uskoo, että velkahelpotus on olennainen osa Kreikan talouden elpymisessä. Tsakalotos on varoittanut euromaita siitä, että jos päätöstä velkahelpotuksista ei pian synny, ei myöskään saada taloutta helpottavia ratkaisuja aikaan tai ainakaan niitä ei saada tarpeeksi pian. Kreikan ero eurosta pysyisi edelleen uhkana, ihmiset ei-

vät toisi rahojaan pankkeihin ja sijoittajat viivyttelisivät investointipäätöksiensä kanssa. Kreikka ei ole tarkentanut, kuinka suuren määrän se haluaisi velkahelpotuksia, mutta on hyväksynyt sen ettei sen velan nimellisarvo pienene. (Kreikka haluaa velkahelpotuksen. 2015.)

5.3.4 Liittovaltio vaihtoehtona nykyiselle talous- ja rahaliitolle

Euroopan nykyinen talous- ja rahaliitto ei ole toimiva kuten on jo aiemmin esitetty. Liiton toiminnassa on perustavanlaatuisia ongelmia eikä se toimi Maastrichtin sopimuksen mukaisesti. Sen säännöt eivät toimi, koska ne ovat samaan aikaan riittämättömiä ja toisaalta liiallisia. Jokaisen euromaan tulisi noudattaa samoja sääntöjä sekä samaa talouden kaavaa, vaikka todellisuudessa euroalueeseen kuuluu erikokoisia ja erilaisia valtioita. Samat säännöt, jotka toimivat Saksalle eivät välttämättä toimi 330 kertaa pienemmälle Maltalle. Saksan kansantalous on 2,7 biljoonaa euroa, kun Maltan on vain 8 miljardia. Rahaliitto ei myöskään ole itsenäinen toimija, joka omaa oman budjetin ja talouspolitiikan vaan se koostuu joukosta euroalueen valtioita, jotka tekivät sopimuksen yhteisestä rahasta ja keskuspankista. (Harakka 2014, 278–280.)

Euroopan nykytilaa kutsutaan usein EMU2 vaiheeksi. Se on ikään kuin välivaihe matkalla kohti keskusjohtoisempaa Eurooppaa, jota esimerkiksi Saksa tavoittelee. Kuten aiemmin on jo todettu, luotiin talous- ja rahaliitto jo alkujaan valuvikaiseksi eikä se ole myöhemminkään pitänyt kiinni periaatteistaan. Tärkeimmät periaatteet, kuten no bailout -periaate sekä periaate EKP:n osallistumattomuudesta yksittäisen maan tukemiseen, eivät ole pitäneet. (Kanninen 2014, 116.)

Rahaliittoa varten perustetut pelastustoimenpiteet ovat vieneet rahaliittoa integraation suuntaan, jonka muoto tulee kuitenkin vielä pitkään olemaan epäselvä. Epäselvä se on sen vuoksi, että eri europäättäjien näkökannat perustuvat kansallisiin, eivät yhteisiin intresseihin. Valuvikainen rahaliitto tulee vielä pitkään olemaan vaikeuksissa ja sen kyky nousta kestäväälle pohjalle hallitusti on epävarmaa, joka luo epävarmuutta valtioissa, mikä näkyy integraation vastaisena poliittisena liikehdintänä. Euroopan unioni on kahtia jakautunut eteläisten ja pohjoisten jäsenvaltioiden välille, ja niillä on erilaiset toiveet rahaliiton kehittymisestä. Nykyinen asetelma heijastaa myös vahvoja jännitteitä maiden välille. Erityisesti eteläiset valtiot katsovat olevansa oikeutettuja samanlaiseen elintasoon kuin pohjoiset valtiot kuuluessaan samaan valuutta-alueeseen. Mahdollinen

liittovaltio taas hyödyttäisi Saksaa merkittävästi ja sen vuoksi Saksa onkin kannattanut sitä. (Kanninen 2014, 114–115.)

Nykyisellään talous- ja rahaliitto on luotavissa heikoksi liittovaltioksi, mutta kehittyessään vahvaksi liittovaltioksi siitä muokkautuu vahva maailmantalouden toimija. Maailmassa on Euroopalle esimerkillisiä ja toimivia liittovaltioita kuten Yhdysvallat, Saksa ja Sveitsi. Toisaalta taas Neuvostoliitto on esimerkki epäonnistuneesta liittovaltiosta niin poliittisesti kuin varsinkin taloudellisesti. Saksasta, merkittävänä ja johtavana euromaanana, todennäköisesti tulisi liittovaltion johtaja. Silloin Suomi ja muut euromaat olisivat tavallaan Saksan osavaltioita. Liittovaltion päätehtävä on julkishyödykkeiden turvaaminen, kansalaisten sosiaaliturvasta huolehtiminen ja jäsenvaltioiden avustaminen epäsymmetristen shokkien ilmaantuessa. (Kanninen 2014, 122).

Jäsenvaltioiden verotuloja siirtyisi yhteisötasolle käytettäväksi yhteisön päätöksentekoon ja ajan mittaan liittovaltion vahvistuessa, verotulojen taso tulisi olemaan noin 15–20 prosentin luokkaa, olettaen sen perustuvan Yhdysvaltojen liittovaltion tasoon. Taloudellisesti ja poliittisesti menestyksekkääseen liittovaltioon on kuitenkin eurooppalaisilla matkaa nykyisen epäsymmetrian vuoksi. Epäsymmetriaa korostaa muun muassa se, että jäsenvaltioiden tulotaso ja valtiontalouden ongelmat poikkeavat suuresti toisistaan. (Kanninen 2014, 122–123.)

Se, millaiseksi EU ja EMU muokkautuu 10–15 vuoden aikana, riippuu monista eri seikoista. Siihen vaikuttaa muun muassa taloudelliset, poliittiset ja juridiset seikat. Miten se tulee kehittymään ja missä aikataulussa, on mahdotonta ennustaa. Muita vaihtoehtoja nykyiselle talous- ja rahaliitolle liittovaltion ohella on pankkiunioni ja fiskaaliunioni. Liittovaltio hyödyttäisi Kreikkaa ja muita Etelä-Euroopan maita tulonsiirron ja yhteisvastuun kautta. Ei ole kuitenkaan poissuljettu vaihtoehto, että rahaliitto purkautuisi osittain ja joku tai jotkut kriisimaat jättäisivät rahaliiton kokonaan. Taloudelliset vaikeudet tai poliittiset valinnat voivat johtaa yhteisvaluutasta eroamiseen tulevaisuudessakin. Tällaiseen tilanteeseen voi joutua jäsenvaltio kuten Kreikka, joka ei pysty sopeutumaan yhteisen valuutan asettamiin vaatimuksiin ja rajoituksiin talouden hoidolle. (Jokela & Kotilainen & Tiilikainen & Vihriälä 2014, 42 & 132–137.)

5.4 Mitä tästä kaikesta opittiin?

Kreikan kriisi opetti ainakin sen, ettei yhtenäistä valuutta-aluetta, kuten Euroopan valuutta-alue, tulisi luoda kevyin perustein. Se luotiin useiden ekonomistien varoitteluista huolimatta ja siitäkin huolimatta, että ajatus oli jo alun perin tuhoon tuomittu. Euroopan valtiot olivat liian erilaisia muodostamaan yhteistä valuuttaa, ja siltä puuttui mekanismit hallita mahdollisia valtioiden velkaongelmia. Vaikka euro perustettiin vuosia ennen Kreikan talouskriisiä, oli sillä silti oma osansa kriisin syvenemiseen. On jälkeinpäin spekuloitu, olisiko Kreikka nyt kriisissä, jos se ei olisi koskaan liittynyt euroon ja olisi säilyttänyt vanhan valuuttansa drakman.

Yhtenäisessä valuutta-alueessa tulisi olla keskitetty hallinto, ja sen tulisi olla yhtenäinen tiivis talousalue kuten Yhdysvallat, josta on otettu esimerkkiä euroa luotaessa. Sitä se ei kuitenkaan ole. Kreikan tapauksessa, sen kriisin syiksi voidaan luetella helpon lainarahan saanti, alhaiset korkotasot ja vastuuton taloudenpito, mutta myös poliittiset päätökset. Osa valtioista, ja varsinkin sen kansalaisista, ovat menettäneet luottamuksensa poliittiseen päätöksentekoon. Näin on tapahtunut etenkin Kreikassa. Eikä mikään ihme, koska sen hallitus on käyttänyt vuosikymmeniä luodakseen lupauksia, joita se ei voisi koskaan täyttää. Kreikan hallitus myös salasi virallisia tilastoja ja lukujaan, joka saattoi myös pahentaa kriisiä, koska siihen ei voitu heti reagoida. Ongelmana oli myös se, ettei Euroopan tilastokeskuksella ollut oikeutta tarkastaa jäsenvaltionsa tilejä vaan toiminta perustui pitkälti luottamukseen. Vaikka tilanne olisi heti tiedetty, on vaikeaa arvioida, olisiko tilanteeseen siltikään puututtu.

Jos kaikki yllä mainitut ongelmat olisi voitu estää ja uskon, että ne olisi voitu estää, ei Kreikka olisi ajautunut näin pahaan kriisiin. Uskon, että perustavan laatuksella suunnittelulla olisi voitu taata Kreikalle edes mahdollisuus selviytyä euron jäsenenä.

Jälkeinpäin on kritisoitu Kreikan ankaria velkojia, miten heidän ankarat leikkauksensa vaikeuttivat jo ennestään vaikeassa taloustilanteessa olevaa Kreikkaa. On sanottu, että mahdottomat leikkaukset tekivät Kreikasta entistä haavoittuneemman. Kun Kreikka olisi tarvinnut tukea, sen tukipaketin ehtoja kiristettiin entisestään. Tilanne paheni taloudellisesti sekä sosiaalisesti. Mitään ei otettu opiksi, vaikka tiedot säästöohjelman vaikutuksista olivat tiedossa. Käytännössä säästöleikkaukset toteutettiin vaarantamalla perusosiaaliturva, terveydenhoito ja koulutus. Maksajiksi joutuivat kreikkalaiset. IMF on

myöntänyt tehneensä virheitä Kreikan ohjelmassa, mutta sanoo virheiden johtuneen tietämättömyydestä sekä kiireestä.

Jos joku muu eurojäsen ajautuu Kreikan kaltaiseen talousahdinkoon, tiedetään ainakin se, etteivät näin rajut leikkausohjelmat auta valtiota kasvun tielle. Jos samat virheet toistetaan, voi lopputulos olla hyvinkin samankaltainen kuin Kreikan, jollei jopa parempi. Tärkeää olisi saada talouskasvu ja työllisyys elpymään. Jo vuonna 2010 Euroopan valtiopäämiehet tunnustivat Kreikan velkataakan olevan kestävämmän suuri ja lisävelkaantumisen vain pahentavan asiaa. Useat taloustieteilijät, kuten esimerkiksi Paul Krugman, ovat ihmetelleet, miten päättäjät päätyivät tekemään samat virheet eurokriisin hoidossa kuin 1930 -luvulla, vaikka nämä virheet on osoitettu jo kauan sitten suuren laman yhteydessä. Historiallisesti Kreikan velkataakka ei ollut mahdoton. Jälkeenpäin on pohdittu, että oikein toteutetuilla säästötoimenpiteillä olisi pitänyt pystyä kääntämään budjetin alijäämä ylijäämäksi.

6 Lopuksi

Työn tekeminen oli mielenkiintoista, koska aihe on todella ajankohtainen ja lähes jokaisella löytyy mielipide asiasta. Tutustuttuani kattavasti aiheeseen ja siihen liittyvään uutisointiin voin todeta, että mielipiteet eroavat paljon. Kreikkalainen poliitikko on tietysti aivan eri mieltä kriisiin johtaneista syistä kuin esimerkiksi suomalainen tai saksalainen poliitikko. Siinä missä Kreikka ja kreikkalaiset syyttävät troikkaa Kreikan kurjistamisesta, on troikka ja Kreikan velkojat todenneet kriisin olleen itse aiheutettu. Eriävien mielipiteiden vuoksi aiheeseen perehtyminen on ollut myös haastavaa. Haastavaa siitä tekee se, että on vaikea tietää, onko jokin annettu tieto totuudenmukainen vai ajaako se vain henkilön tai ryhmän omaa etua. Lähdekritiikkiä olen noudattanut vahvasti läpi työn. Olen myös pyrkinyt yhdistelemään ja päättelemään asioita enkä vain tyytynyt luottamaan lähteisiin. Tavoitteena oli myös käyttää eri lähteitä monipuolisesti, ja siinä onnistuin mielestäni hyvin.

Työssäni olen pyrkinyt antamaan tapahtumista mahdollisimman monipuolisen kuvan ja yrittänyt pohtia tapahtuneita eri näkökulmista. Olen pyrkinyt asettumaan sekä tavallisen kreikkalaisen asemaan, jota surkea taloustilanne koskettaa eniten, ja ketjun toisessa päässä olevaan velkojan asemaan. Mielestäni onnistuin hyvin toteuttamaan tavoitteeksi asetetun puolueettoman linjan, jota noudatin läpi työn tapahtumia kuvaillessani, enkä antanut oman mielipiteeni vaikuttaa tekstiin. Tavoitteena oli pystyä yksilöimään Kreikan

taluskriisiin johtaneita syitä ja pohtia, mitä olisi voitu tehdä toisin ja olisiko taluskriisi voitu estää. Kreikan taluskriisiä ei voi kuitenkaan estää enää tapahtumasta, joten tärkeintä mielestäni on pystyä analysoimaan sitä, mitä se opetti meille. Siltä varalta, että tulevaisuudessa välttyttäisiin tekemästä samoja virheitä kuin Kreikan kanssa tehtiin.

Kuten jo työn alussa kirjoitin, tulisi jokaisen ymmärtää mielestäni Kreikan kriisistä pääpiirteittäin siihen johtaneet syyt ja niiden seuraukset. Varsinkin meitä eurooppalaisia Kreikan kohtalo koskettaa pelkästään jo siksi, että kaikki Euroopan valtiot ovat lainanneet rahaa Kreikalle eikä takaisinmaksusta ole takeita. Lisäksi Kreikan ongelmat horjuttavat euroaluetta ja euroa, varsinkin jos Kreikka joutuu eroamaan eurosta. Kreikassa on yritetty jo vuosia tehdä korjauksia, mutta toistaiseksi Kreikka edelleen haparoi eurossa. Tulevaisuutta ei voi kukaan ennustaa, mutta tällä hetkellä se ei Kreikalle kovin valoisalta näytä.

Lähteet

BBC: Kreikkalaiset tekevät tilastojen perusteella Euroopan pisintä työpäivää. 2012. Helsingin Sanomat. 24.5.2012. [Http://www.hs.fi/talous/a1305570937738](http://www.hs.fi/talous/a1305570937738). Luettu 4.2.2016.

Broström, Nina 2012. Kreikan kohtalonhetket käsillä. Kauppalehti. 5.3.2012. [Http://www.kauppalehti.fi/uutiset/kreikan-kohtalonhetket-kasilla/unnxQGmZ](http://www.kauppalehti.fi/uutiset/kreikan-kohtalonhetket-kasilla/unnxQGmZ). Luettu 20.9.2015.

Broström, Nina 2015. Euromaiden velat paisuivat ennätysmäisiksi viime vuonna. Kauppalehti. 21.4.2015. [Http://www.kauppalehti.fi/uutiset/euromaiden-velat-paisuivat-ennatysmaisiksi-viime-vuonna/QeaE96cg](http://www.kauppalehti.fi/uutiset/euromaiden-velat-paisuivat-ennatysmaisiksi-viime-vuonna/QeaE96cg). Luettu 12.9.2015.

Chung, Frank & Craw, Victoria & Agencies 2015. What a Grexit would look like. News.com.au. 1.7.2015. [Http://www.news.com.au/finance/economy/what-a-grexit-would-look-like/news-story/d642e2cfe04a0134ec2fd0962b44ddab](http://www.news.com.au/finance/economy/what-a-grexit-would-look-like/news-story/d642e2cfe04a0134ec2fd0962b44ddab). Luettu 25.11.2015.

Euromaat hyväksyivät Kreikan uuden tukipaketin. 2015. Taloussanomat. 14.8.2015. Päivitetty 17.8.2015. [Http://www.taloussanomat.fi/politiikka/2015/08/17/euromaat-hyvaksyivat-kreikan-uuden-tukipaketin/201510392/12](http://www.taloussanomat.fi/politiikka/2015/08/17/euromaat-hyvaksyivat-kreikan-uuden-tukipaketin/201510392/12). Luettu 25.11.2015.

Euroopan keskuspankki 2015a. EKP, EKPJ ja eurojärjestelmä. [Https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/index.fi.html](https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/index.fi.html). Luettu 9.9.2015.

Euroopan keskuspankki 2015b. Talous- ja rahaliitto (EMU). [Https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.fi.html](https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.fi.html). Luettu 8.12.2015.

Euroopan komissio 2015. Euro. [Http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/index_fi.htm](http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/index_fi.htm). Luettu 9.9.2015

Euroopan komissio 2014. Talous- ja rahaliitto ja euro. Valokeilassa Euroopan unionin politiikka julkaisusarja. [Http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/fi/economic_and_monetary_union_and_the_euro_fi.pdf](http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/fi/economic_and_monetary_union_and_the_euro_fi.pdf). Luettu 9.9.2015.

Financial Times: EU-maat uhkaavat potkia Kreikan ulos Schengenistä. 2015. MTV. 1.12.2015. [Http://www.mtv.fi/uutiset/ulkomaat/artikkeli/financial-times-eu-maat-uhkaavat-potkia-kreikan-ulos-schengenista/5587930](http://www.mtv.fi/uutiset/ulkomaat/artikkeli/financial-times-eu-maat-uhkaavat-potkia-kreikan-ulos-schengenista/5587930). Luettu 5.2.2016.

Gerdesmeier, Dieter 2011. Miksi hintavakaus on tärkeää? Euroopan keskuspankki. [Https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/whypricestability_fi.pdf?9ec8ad3bc8c266f47cc26da7a7318a50](https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/whypricestability_fi.pdf?9ec8ad3bc8c266f47cc26da7a7318a50). Luettu 9.9.2015.

Grexit – termin isä: Kreikka jatkaa eurossa. 2015. Taloussanomat. 29.6.2015. [Http://www.taloussanomat.fi/ulkomaat/2015/06/29/grexit-termin-isa-kreikka-jatkaa-eurossa/20158226/12](http://www.taloussanomat.fi/ulkomaat/2015/06/29/grexit-termin-isa-kreikka-jatkaa-eurossa/20158226/12). Luettu 25.11.2015.

Harakka, Timo 2014. Suuri kiristys. Tie ulos eurokriisistä. Schildts & Söderströms, Helsinki.

Hartikainen, Jarno 2015. Kreikka-saatavien nykyarvo uhkaa pudota nollaan. Kauppalehti. 24.7.2015.

[Http://www.kauppalehti.fi/uutiset/kreikka-saatavien-nykyarvo-uhkaa-pudota-nollaan/AHvUSrUd](http://www.kauppalehti.fi/uutiset/kreikka-saatavien-nykyarvo-uhkaa-pudota-nollaan/AHvUSrUd). Luettu 6.3.2016.

Holm, Pasi & Huovari, Janne & Lahtinen, Markus 2013. Miten euroalue kehittyy? Suomen Perusta, Helsinki.

Huopainen, Juhani & Kankaanniemi, Toimi & Myllyniemi, Henri & Pesonen, Antti & Putkonen, Matti & Seppänen, Esko & Terho, Sampo & Turunen, Kaj & Törnqvist, Stefan & Virén, Matti 2013. Euro vai ei? Eurokriisi ja Suomen vaihtoehdot. Suomen Perusta, Helsinki.

Hurri, Jan 2015. Kreikka on liian helppo syntipukki kriisiin. Taloussanomat. 22.2.2015. [Http://www.taloussanomat.fi/jan-hurri/2015/02/22/kreikka-on-liian-helppo-syntipukki-kriisiin/20152297/12](http://www.taloussanomat.fi/jan-hurri/2015/02/22/kreikka-on-liian-helppo-syntipukki-kriisiin/20152297/12). Luettu 17.3.2016.

IMF: Kreikka tarvitsee 100 miljardin velkahelpotuksen – tai muuten...2015. Talouselämä. 1.10.2015. [Http://www.talouselama.fi/kreikka/imf-kreikka-tarvitsee-100-miljardin-velkahelpotuksen-tai-muuten-6001444](http://www.talouselama.fi/kreikka/imf-kreikka-tarvitsee-100-miljardin-velkahelpotuksen-tai-muuten-6001444). Luettu 25.11.2015.

Incoronato, Katja 2015. Talousnobelistin jäätävä arvio Kreikasta: ” Ei mitään järkeä”. Uusi Suomi. 26.7.2015. [Http://www.uusisuomi.fi/raha/93839-talousnobelistin-jaatava-arvio-kreikasta-ei-mitaan-jarkea](http://www.uusisuomi.fi/raha/93839-talousnobelistin-jaatava-arvio-kreikasta-ei-mitaan-jarkea). Luettu 17.11.2015.

Jokela, Juha & Kotilainen, Markku & Tiilikainen, Teija & Vihriälä, Vesa 2014. Ulkopoliittinen instituutti. EU:n suunta: Kuinka tiivis liitto? 8.5.2014.

[Http://www.fiia.fi/fi/publication/416/eu_n_suunta/](http://www.fiia.fi/fi/publication/416/eu_n_suunta/). Luettu 28.3.2016.

Juujärvi, Tiina & Muraja, Tuomas 2015. Kreikan kansanäänestys: Ei-äännet voittivat 61,3 prosentin saaliilla. Helsingin Sanomat. 5.7.2015. Päivitetty 6.7.2015.

[Http://www.hs.fi/ulkomaat/a1436061061099](http://www.hs.fi/ulkomaat/a1436061061099). Luettu 24.11.2015.

Kanninen, Vesa 2014. Euron tulevaisuus. Suomen vaihtoehdot. Liberan julkaisusarja. Ajatuspaja Libera, Helsinki.

Kennedy, Simon 2015. Greek Euro Exit Risk Revived as Merkel Bluff Overlooks Contagion. Bloomberg. 5.1.2015.

[Http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-05/greek-euro-exit-risk-revived-as-merkel-bluff-overlooks-contagion](http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-05/greek-euro-exit-risk-revived-as-merkel-bluff-overlooks-contagion). Luettu 26.11.2015.

Korruptio syö yhä Kreikan kassaa – ääriesimerkkinä ”sokeain saari”. 2012. Yle uutiset. 3.4.2012. Päivitetty 17.4.2012. [Http://yle.fi/uutiset/korruptio_syo_yha_kreikan_kassaa_-_aariesimerkkina_sokein_saari/5291912](http://yle.fi/uutiset/korruptio_syo_yha_kreikan_kassaa_-_aariesimerkkina_sokein_saari/5291912). Luettu 7.11.2015.

Koskela, Mirjam & Rousu, Ari 2007. Kansantalous tutuksi. 13. uud.painos. WSOY, Helsinki.

Kreikan työttömyys paheni hieman. 2015. Taloussanomat. 10.9.2015.

[Http://www.taloussanomat.fi/tyomarkkinat/2015/09/10/kreikan-tyottomuus-paheni-hieman/201511695/12](http://www.taloussanomat.fi/tyomarkkinat/2015/09/10/kreikan-tyottomuus-paheni-hieman/201511695/12). Luettu 18.10.2015.

Kreikka haluaa velkahelpotuksen helmikuussa. 2015. Taloussanomat. 30.11.2015. [Http://www.taloussanomat.fi/politiikka/2015/11/30/kreikka-haluaa-velkahelpotuksen-helmikuussa/201515844/12](http://www.taloussanomat.fi/politiikka/2015/11/30/kreikka-haluaa-velkahelpotuksen-helmikuussa/201515844/12). Luettu 6.3.2016.

Kreikka vaatii Saksalta 279 miljardia sotakorvauksia. 2015. Talouselämä. 7.4.2015. Päivitetty 27.8.2015. [Http://www.talouselama.fi/uutiset/kreikka-vaatii-saksalta-279-miljardia-sotakorvauksia-3474374](http://www.talouselama.fi/uutiset/kreikka-vaatii-saksalta-279-miljardia-sotakorvauksia-3474374). Luettu 8.11.2015.

Kreikka vei läpi velkojien vaatimat uudistukset viime tipassa - lisärahaa tulossa. 2015. Talouselämä. 6.11.2015. [Http://www.talouselama.fi/uutiset/kreikka-vei-lapi-velkojien-vaatimat-uudistukset-viime-tipassa-lisarahaa-tulossa-6063155](http://www.talouselama.fi/uutiset/kreikka-vei-lapi-velkojien-vaatimat-uudistukset-viime-tipassa-lisarahaa-tulossa-6063155). Luettu 25.11.2015.

Kreikkalaiset eivät kadu: tekisimme sen uudestaan. 2012. Taloussanomat. 10.5.2012. [Http://www.taloussanomat.fi/ihtiset/2012/05/10/kreikkalaiset-eivat-kadu-tekisimme-sen-uudestaan/201229091/12](http://www.taloussanomat.fi/ihtiset/2012/05/10/kreikkalaiset-eivat-kadu-tekisimme-sen-uudestaan/201229091/12). Luettu 10.10.2015.

Kreikkalaiset talousahdingossa: aita rajalle. 2011. Taloussanomat. 16.1.2011. [Http://www.taloussanomat.fi/ulkomaat/2011/01/16/kreikkalaiset-talousahdingossa-aita-rajalle/2011669/12?pos=related](http://www.taloussanomat.fi/ulkomaat/2011/01/16/kreikkalaiset-talousahdingossa-aita-rajalle/2011669/12?pos=related). Luettu 22.9.2015.

Krugman, Paul 2015. Greece over the brink. Economist's view. 29.6.2015. [Http://economistsview.typepad.com/economistsview/2015/06/paul-krugman-greece-over-the-brink.html](http://economistsview.typepad.com/economistsview/2015/06/paul-krugman-greece-over-the-brink.html). Luettu 17.11.2015.

Krugman, Paul 2012. Lopettakaa tämä lama nyt! Suom. Lassila, Anni. Helsingin Sanomat, Helsinki.

Kuosma, Tapio 2015. Kreikkalainen tragedia. Vastavalkea. 26.7.2015. [Http://vastavalkea.fi/2015/07/26/kreikkalainen-tragedia/](http://vastavalkea.fi/2015/07/26/kreikkalainen-tragedia/). Luettu 10.2.2016.

Kyriakidou, Dina & Schneider, Howard & Wroughton, Lesly 2015. How the IMF's Greek misadventure is changing the fund. Ekathimerini.com. 28.8.2015. [Http://www.ekathimerini.com/200988/article/ekathimerini/comment/how-the-imfs-greek-misadventure-is-changing-the-fund](http://www.ekathimerini.com/200988/article/ekathimerini/comment/how-the-imfs-greek-misadventure-is-changing-the-fund). Luettu 25.11.2015.

Kähkönen, Virve & Mykkänen, Pekka & Tarvonen, Hanne-Mari 2015. Itsenäiset kreikkalaiset -puolue vaalit voittaneen Syrizan kanssa hallitukseen. Helsingin Sanomat. 25.1.2015. Päivitetty 26.1.2015. [Http://www.hs.fi/ulkomaat/a1422156321280](http://www.hs.fi/ulkomaat/a1422156321280). Luettu 24.11.2015.

Kähkönen, Virve & Niskakangas, Tuomas & Ämmälä, Antti 2015. Kreikan pankit on suljettu ja pörssi pysyy kiinni – rahat loppuvat automaateista. Helsingin Sanomat. 28.6.2015. Päivitetty 29.6.2015. [Http://www.hs.fi/talous/a1435455903738](http://www.hs.fi/talous/a1435455903738). Luettu 10.10.2015.

Kähkönen, Virve & Teittinen, Paavo & Ämmälä, Antti 2015. Tsipras: Lainaohjelman hylkääminen kansanäänestyksessä ei tarkoita eroa eurosta. Helsingin Sanomat. 29.6.2015. Päivitetty 30.6.2015. [Http://www.hs.fi/talous/a1305966534696](http://www.hs.fi/talous/a1305966534696). Luettu 24.11.2015.

Lassi, Teija 2015. Suomen Kreikka linja herätti huomiota – näin maailmalla uutisoitiin. Iltalehti. 12.7.2015. [Http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015071220023307_uu.shtml](http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015071220023307_uu.shtml). Luettu 1.10.2015.

Liimatainen, Karoliina & Teittinen, Paavo & Vuoripuro, Verna & Ämmälä Antti 2015. Kreikka hyväksyi tiukat lainaehdot äänin 229–64. Helsingin Sanomat. 15.7.2015. Päivitetty 16.7.2015. [Http://www.hs.fi/talous/a1436927375158](http://www.hs.fi/talous/a1436927375158). Luettu 24.11.2015.

Mattinen, Johanna 2015. Veroasiantuntija Iltalehdelle: Nämä ovat Kreikan suurimmat ongelmat. Iltalehti. 4.7.2015. [Http://www.iltalehti.fi/ulkomaat/2015070419982140_ul.shtml](http://www.iltalehti.fi/ulkomaat/2015070419982140_ul.shtml). Luettu 18.11.2015.

Niemelä, Jari 2011. Kreikka törmäili rahaliitossa jo ennen ajanlaskun alkua. Yle uutiset. 31.10.2011. Päivitetty 8.6.2012. [Http://yle.fi/uutiset/kreikka_tormaili_rahaliitossa_jo_ennen_ajanlaskun_alkua/5445217](http://yle.fi/uutiset/kreikka_tormaili_rahaliitossa_jo_ennen_ajanlaskun_alkua/5445217). Luettu 11.9.2015.

Ovaskainen, Teppo 2015. Saksasta jäinen viesti Kreikalle - Obama jyrähti Merkelille. Uusi Suomi. 10.2.2015. [Http://www.uusisuomi.fi/ulkomaat/77651-saksasta-jainen-viesti-kreikalle-obama-jyrahti-merkelille](http://www.uusisuomi.fi/ulkomaat/77651-saksasta-jainen-viesti-kreikalle-obama-jyrahti-merkelille). Luettu 29.9.2015.

Peisa, Paavo 1996. Euro – yhteinen raha. Suomen Pankki, Helsinki.

Pian aletaan leikata Kreikan velkaa – paitsi että sitä ei oikeasti leikata. 2016. Talouselämä. 15.1.2016. [Http://www.talouselama.fi/uutiset/pian-aletaan-leikata-kreikan-velkaa-paitsi-etta-sita-ei-oikeasti-leikata-6245643](http://www.talouselama.fi/uutiset/pian-aletaan-leikata-kreikan-velkaa-paitsi-etta-sita-ei-oikeasti-leikata-6245643). Luettu 6.3.2016.

Puoskari, Vesa 2010. Olli Rehn: Kreikan kriisi ei tullut yllätyksenä. Päivitetty 9.7.2010. [Http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-07-09_005.html](http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-07-09_005.html). Luettu 15.11.2015.

Ranta, Elin 2014. Suosi sukulaista – vai onko suku rasite työhönotossa? Taloussanomien 4.11.2014. [Http://www.taloussanomien.fi/tyo-ja-koulutus/2014/11/04/suosi-sukulaista-vai-onko-suku-rasite-tyohonotossa/201415124/139](http://www.taloussanomien.fi/tyo-ja-koulutus/2014/11/04/suosi-sukulaista-vai-onko-suku-rasite-tyohonotossa/201415124/139). Luettu 29.1.2016.

Rantanen, Esko 2015. Miten tähän on tultu? Kun Kreikka oli vielä yksi murheenlapsi muiden joukossa... Talouselämä. 1.7.2015. Päivitetty 27.8.2015. [Http://www.talouselama.fi/uutiset/miten-tahan-on-tultu-kun-kreikka-oli-viela-yksi-murheenlapsi-muiden-joukossa-3478832](http://www.talouselama.fi/uutiset/miten-tahan-on-tultu-kun-kreikka-oli-viela-yksi-murheenlapsi-muiden-joukossa-3478832). Luettu 10.2.2016.

Rehn, Olli 2012. Myrskyn silmässä. Otava, Helsinki.

Remes, Mikko & Ylönen, Matti 2015. Velkatohtorit. Kuinka Eurooppa unohti historian ja oppi rakastamaan talouskuria. Into Kustannus, Helsinki.

Räisänen, Perttu 2015. Goldman Sachs pahensi Kreikan kriisiä – ja tienasi satoja miljoonia. Kauppalehti. 20.7.2015. [Http://www.kauppalehti.fi/uutiset/goldman-sachs-pahensi-kreikan-kriisia-ja-tienasi-satoja-miljoonia/rJDQqPW7](http://www.kauppalehti.fi/uutiset/goldman-sachs-pahensi-kreikan-kriisia-ja-tienasi-satoja-miljoonia/rJDQqPW7). Luettu 18.9.2015.

Rämö, Kristian 2015. Kreikan eurotaival: näin tragedia eteni. Taloussanomien 1.7.2015. Päivitetty 14.7.2015. [Http://www.taloussanomien.fi/ulkomaat/2015/07/14/kreikan-eurotaival-nain-tragedia-eteni/20158367/12?n=1](http://www.taloussanomien.fi/ulkomaat/2015/07/14/kreikan-eurotaival-nain-tragedia-eteni/20158367/12?n=1). Luettu 20.9.2015.

Saure, Sara 2016. Syrizan ylistys on Kreikassa historiaa – ”Onko tämä elämää?”. Yle Uutiset. 25.1.2016.

[Http://yle.fi/uutiset/syrizan_ylistys_on_kreikassa_historiaa_onko_tama_elamaa/8621199](http://yle.fi/uutiset/syrizan_ylistys_on_kreikassa_historiaa_onko_tama_elamaa/8621199). Luettu 29.1.2016.

Se alkaa taas: Kreikan velkojat kieltäytyvät maksamasta seuraavaa lainaerää – uudistukset jämähtäneet. 2015. Talouselämä. 27.10.2015.

[Http://www.talouselama.fi/uutiset/se-alkaa-taas-kreikan-velkojat-kieltaytyvat-maksamasta-seuraavaa-lainaeraa-uudistukset-jamahtaneet-6060734](http://www.talouselama.fi/uutiset/se-alkaa-taas-kreikan-velkojat-kieltaytyvat-maksamasta-seuraavaa-lainaeraa-uudistukset-jamahtaneet-6060734).
Luettu 25.11.2015.

Soisalon-Soininen, Janne 2015. Kreikka voisi myydä saaria, lentokenttiä, postin... Taloussanomat. 14.7.2015.

[Http://www.taloussanomat.fi/ulkomaat/2015/07/14/kreikka-voisi-myyda-saaria-lentokenttia-postin/20158940/12](http://www.taloussanomat.fi/ulkomaat/2015/07/14/kreikka-voisi-myyda-saaria-lentokenttia-postin/20158940/12). Luettu 19.10.2015.

Stenroos, Maria 2015. Kreikka on nyt omillaan – lainaohjelma päättyi keskiyöllä. Yle uutiset. 1.7.2015.

[Http://yle.fi/uutiset/kreikka_on_nyt_omillaan_lainaohjelma_paattyi_keskiyolla/8117105](http://yle.fi/uutiset/kreikka_on_nyt_omillaan_lainaohjelma_paattyi_keskiyolla/8117105).
Luettu 24.11.2015.

Tausta: Perusasiat Kreikan kriisistä. Helsingin Sanomat.

[Http://live.hs.fi/Event/Tausta_Perusasiat_Kreikan_kriisista](http://live.hs.fi/Event/Tausta_Perusasiat_Kreikan_kriisista). Luettu 20.9.2015.

Teittinen, Paavo 2015. Entinen talouskomissaari Rehn myöntää: ”Eurokriisin hoidossa on tehty virheitä”. Helsingin Sanomat. 31.1.2015.

[Http://www.hs.fi/kotimaa/a1422600151280](http://www.hs.fi/kotimaa/a1422600151280). Luettu 17.11.2015.

Tilastokeskus 2009. Pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen mittareista. Päivitetty 26.1.2011.

[Http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_kat_005_fi.html](http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_kat_005_fi.html). Luettu 18.4.2016

Transcript of a Conference Call by an IMF official on Greece. 2015. International Monetary Fund. 30.7.2015.

[Http://www.imf.org/external/np/tr/2015/tr073015a.htm](http://www.imf.org/external/np/tr/2015/tr073015a.htm). Luettu 25.11.2015.

UNHCR. 2016. Refugees/Migrants Emergency Response–Mediterranean. 3.2.2016.

[Http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php](http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php). Luettu 5.2.2016

Update2-Greece agree pension reforms to apply from July. 2015. Reuters. 3.8.2015.

[Http://www.reuters.com/article/2015/08/03/eurozone-greece-talks-idUSL5N10E2SU20150803#RFFzrRFTGqTwTlej.97](http://www.reuters.com/article/2015/08/03/eurozone-greece-talks-idUSL5N10E2SU20150803#RFFzrRFTGqTwTlej.97). Luettu 8.9.2015.

Vaalisto, Heidi 2015a. Suomalaisprofessori listaa Kreikan kriisin syytä: veronkierto, harmaa talous ja korruptio. Iltasanomat. 1.7.2015.

[Http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1435679841676.html](http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1435679841676.html). Luettu 10.10.2015.

Vaalisto, Heidi 2015b. Ekonomisti: tänne hävisivät suomalaisten Kreikka - tukimiljardit. Iltasanomat. 2.7.2015.

[Http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000000954892.html](http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000000954892.html). Luettu 17.3.2016.

Valtiovarainministeriö. 2015. Vakaampi talous- ja rahaliitto.
[Http://vm.fi/documents/10623/1096506/Vakaampi+talous-+ja+rahaliitto+raportti/b6f7ccd5-2d20-407f-866c-7b79d171ab67](http://vm.fi/documents/10623/1096506/Vakaampi+talous-+ja+rahaliitto+raportti/b6f7ccd5-2d20-407f-866c-7b79d171ab67). Luettu 9.12.2015.

Vanhala, Lauri 2011. Veloilla on eroa: Asuntolaina ei ole sama asia kuin valtion velka. Suomen kuvalehti. 5.8.2011. Päivitetty 29.11.2013.
[Http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/talous/veloilla-on-eroa-asuntolaina-ei-ole-sama-asia-kuin-valtion-velka/](http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/talous/veloilla-on-eroa-asuntolaina-ei-ole-sama-asia-kuin-valtion-velka/). Luettu 12.9.2015.

Varoufakis puhuu ” Suunnitelma X:stä”- ”Revin loputkin hiukseni irti”. 2016. Talouselämä. 20.1.2016.
[Http://www.talouselama.fi/uutiset/varoufakis-puhuu-suunnitelma-x-sta-revin-loputkin-hiukseni-irti-6246379](http://www.talouselama.fi/uutiset/varoufakis-puhuu-suunnitelma-x-sta-revin-loputkin-hiukseni-irti-6246379). Luettu 5.2.2016.

Velkainen Kreikka aikoo rahastaa saarilla. 2010. Taloussanomat. 26.6.2010.
[Http://www.taloussanomat.fi/ulkomaat/2010/06/26/velkainen-kreikka-aikoo-rahastaa-saarilla/20108974/12?pos=related](http://www.taloussanomat.fi/ulkomaat/2010/06/26/velkainen-kreikka-aikoo-rahastaa-saarilla/20108974/12?pos=related). Luettu 22.9.2015.

Virén, Matti 2015. Kuka on kurjistanut Kreikkaa? Ajatuspaja Libera. 6.3.2015.
[Http://www.libera.fi/blogi/kuka-on-kurjistanut-kreikkaa/](http://www.libera.fi/blogi/kuka-on-kurjistanut-kreikkaa/). Luettu 20.9.2015.

